

ADOPTION UDEN SAMTYKKE

**En analyse af anvendelsen af reglerne om
adoption uden samtykke på baggrund af
tilknytning sammenholdt med reglerne om
videreført anbringelse**

Juridisk kandidatspeciale
Aalborg Universitet
2016

Udarbejdet af:

Katrine Normann Sørensen

Studienummer 20114009

1 Indholdsfortegnelse

2 Indledning	4
2.1 Problemformulering	5
2.2 Afgrænsning	5
2.3 Metode	7
3 Generelt om adoption	9
3.1 Retsvirkning ved adoption	9
3.2 Samtykkekravet i adoptionsloven	9
4 Adoption uden samtykke	12
4.1 Baggrunden og formålet med lovændringen i 2009	12
4.2 Adoption af barn under 1 år	14
4.3 Adoption af et barn, der har været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år	15
4.4 Opsamlingsbestemmelsen i adoptionslovens § 9, stk. 2	16
4.5 Opsummering på lovændringen fra 2009	17
4.6 Baggrunden og formålet med lovændringen i 2015	17
4.7 Adoptionslovens § 9, stk. 3 – Adoption uden samtykke af et anbragt barn	19
4.7.1 Anbringelse uden for hjemmet uden samtykke, jf. servicelovens § 58, stk. 1, nr. 1 og 2	19
4.7.2 Fra "godtgjort" til "sandsynliggjort"	20
4.7.3 Prognosevurderingen	21
4.7.4 Kontinuitet og stabilitet	22
4.8 Adoptionslovens § 9, stk. 4 – barnets tilknytning til plejefamilien	23
5 Videreført anbringelse	28
5.1 Bestemmelsens formål	28
5.2 Tilknytning til anbringelsesstedet	29
5.3 Retsvirkning ved videreført anbringelse	32
6 Retten til samvær	34

7 Adoption som følge af tilknytningen til plejefamilien eller videreført anbringelse.....	36
7.1 Den Europæiske Menneskerettighedskonvention art. 8	43
7.2 Proportionalitetsprincippet	46
8 Konklusion	49
9 Abstract	53
10 Litteraturliste	55

2 Indledning

Som forælder ønsker man det bedste for sit barn, og man vil gøre stort set alt for, at barnet har det godt. Dog er det ikke alle forældre, der har de kompetencer der skal til for at give barnet den sikkerhed og tryghed, som det har behov for i sin opvækst. Heller ikke alle forældre er selv villige til at indse, at barnet ikke længere har det godt, og har brug for støtte, så der i barnets opvækst kan blive skabt kontinuitet og stabilitet.

Har forældrene ikke kompetence til at give deres barn den nødvendige støtte, giver serviceloven forskellige tilbud, alt efter hvilke problemer familien måtte stå over for. Ifølge servicelovens § 46 er formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, at sikre, at disse børn og unge kan opnå samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende.¹

Udgangspunktet ifølge serviceloven er, at problemer så vidt muligt skal forebygges og afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø. Dette er dog ikke altid muligt, da situationen i hjemmet kan være så alvorlig, at det ikke vil være for barnets bedste at blive i hjemmet. Derfor giver serviceloven og adoptionsloven mulighed for at anbringe barnet uden for hjemmet, både på kortere og længere sigt, men også for altid, og uden forældrenes samtykke.

Et barn der er anbragt uden for hjemmet oplever ofte at den kontinuitet og stabilitet, som anbringelsen skal medføre ikke er opfyldt, da barnet er uvis omkring ændret anbringelsessted eller hjemgivelse. Et barn der er anbragt uden for hjemmet er ofte anbragt på forskellige institutioner eller hos flere forskellige plejeforældre, så længe anbringelsen står på. Dette er ikke optimalt, og derfor giver lovgivningen mulighed for, at anbringelsen bliver varig, enten i form af adoption uden samtykke efter adoptionslovens § 9, eller ved en videreført anbringelse efter lov om social service § 68 a (herefter serviceloven).

I 2009 blev lovforslaget om videreført anbringelse vedtaget, hvilket gjorde det muligt at videreføre en anbringelse selv om der ikke længere forelå et anbringelsesgrundlag, men hvor tilknytningen til anbringelsesstedet var stærkere end tilknytningen til forældrene. Samme år blev reglerne om adoption uden samtykke lempet, således at mulighederne for tvangsbortadoption blev udvidet ved opfyldelse af bestemte betingelser. I 2015 blev reglerne om adoption uden samtykke igen lempet, da antallet af gennemførte adoptioner uden samtykke efter lovændringen i 2009 var yderst begrænset. Det blev derfor vurderet, at der var behov for i højere grad at

¹ LBK nr. 1284 af 17.11.2015, Bekendtgørelse af lov om social service

gennemføre adoptioner uden samtykke som et alternativ til lange anbringelser uden for hjemmet.²

Det er interessant at se på, hvorfor ministeriet vurderede, at endnu en lempelse af adoptionsloven var nødvendig, når nu der allerede fandtes en bestemmelse, der kunne tage hånd om problemet med langvarige anbringelser og behovet for kontinuitet og stabilitet i opvæksten, her tænkes på bestemmelsen om videreført anbringelse efter servicelovens § 68 a.

Endvidere er det interessant at se på ordlyden af adoptionslovens § 9, stk. 4 sammenholdt med servicelovens § 68 a, da tilknytningen til anbringelsesstedet spiller en stor rolle i begge bestemmelser. Man kunne tro, at der var flere sager, hvor begge bestemmelser kunne anvendes, og derved kunne det skabe tvivl for sagsbehandlere, om hvilken bestemmelse der er den korrekte at benytte. Det er derfor også vigtigt at få klarlagt, hvad forskellene ved de to bestemmelser er.

Endnu en interessant problemstilling ved bestemmelserne er deres retsvirkninger. Der er ingen tvivl om, at begge bestemmelser er meget vidtgående. Dog er adoption uden samtykke mere vidtgående end videreført anbringelse set i forhold til retsvirkningerne, da barnets retsforhold til de biologiske forældre ved adoption bortfalder. Derfor er det vigtigt, at den bedst egnede bestemmelse i forhold til den givne situation bliver anvendt, så man ikke ender med en afgørelse, der ikke er for barnets bedste.

2.1 Problemformulering

Formålet med dette kandidatspeciale er at bidrage til fortolkningen af adoptionslovens § 9, stk. 4 med fokus på tilknytningen til plejefamilien sammenholdt med servicelovens § 68 a. Formålet er endvidere at tydeliggøre, hvornår adoptionslovens § 9, stk. 4 skal anvendes frem for servicelovens § 68 a, og omvendt, da der eventuelt kan være en gråzone, hvor sager hverken kan dækkes ind under den ene eller den anden bestemmelse, eller kan dækkes ind under begge bestemmelser. På denne baggrund vil dette kandidatspeciales problemformulering lyde således:

Hvorledes er reglerne om tvangsadoption blevet lempet? Hvilket indhold har adoptionslovens § 9, stk. 4 og servicelovens § 68 a og hvori består forskellen på de to bestemmelser, når det vurderes at et anbragt barn har opnået en særlig tilknytning til plejefamilien?

2.2 Afgrænsning

For at specialet ikke skal blive for omfangsrigt, er det nødvendigt at foretage en afgrænsning af problemfeltet. Der knytter sig mange relaterende bestemmelser til både adoptionslovens § 9, stk.

² LF nr. 121 af 28.01.2015, Almindelige bemærkninger, pkt. 3.1.3

4, hvor specialets hovedfokus vil være, og til servicelovens § 68 a, som vil blive inddraget til hjælp til fortolkningen af adoptionslovens § 9, stk. 4, det er derfor vigtigt af foretage en afgrænsning.

Først og fremmest vil der i specialet være fokus på de materielle kriterier i forhold til adoptionslovens § 9, stk. 4 og servicelovens § 68 a, og derfor vil de processuelle kriterier ikke blive nærmere gennemgået.

I adoptionslovens § 9, stk. 4 nævnes servicelovens § 66, stk. 1 nr. 1-3. Denne bestemmelse vil der ikke blive fokuseret yderligere på, da der i specialet ikke vil blive uddybet, hvad forskellen på de forskellige typer af plejefamilier er, da det ikke er relevant for fortolkningen af bestemmelsen. Også servicelovens § 58, stk. 1 nævnes i adoptionslovens § 9, stk. 4, og den vil blive gennemgået, da bestemmelsen er en af de materielle betingelser for at kunne gennemføre en adoption uden samtykke. Adoptionslovens § 9, stk. 2 og 3 vil blive gennemgået i sammenhæng med stk. 4, da bestemmelserne er relevante i forhold til hinanden, og i forhold til den udvikling bestemmelsen har gennemgået. Endvidere vil retsvirkningerne ved adoption blive gennemgået, da de er meget mere vidtgående end retsvirkningerne ved servicelovens § 68 a, selv om bestemmelserne til en vis grad ligner hinanden.

I servicelovens § 68 a bliver der nævnt forskellige bestemmelser, hvor alle i relation til dette speciale ikke er relevante. Derfor vil servicelovens § 52, stk. 3, nr. 7 ikke blive behandlet. Ligeledes vil servicelovens § 62 ikke blive behandlet, da den omhandler sagsbehandling i henhold til opretholdelse af en foranstaltning, og som sagt vil kun de materielle kriterier blive gennemgået. I servicelovens § 68 a, bliver lovens §§ 50 og 140 også omtalt, og da de disse er nogle af materielle kriterier der skal være opfyldt, før man kan træffe en afgørelse efter servicelovens § 68 a, vil disse kort blive behandlet.

Endvidere vil reglerne om samvær både ved adoption uden samtykke og ved videreført anbringelse kort blive behandlet, da dette er en væsentlig forskel ved bestemmelserne

Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 8 vil blive anvendt i forbindelsen med analyse og fortolkning af både adoptionslovens § 9, stk. 4 og servicelovens § 68 a. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 8 omhandler retten til respekt for privatliv og familieliv, hvilket er meget relevant, da både adoptionslovens § 9, stk. 4 og servicelovens § 68 a resulterer i, at familien bliver brudt op, bare med forskellige retsvirkninger, alt efter hvilken bestemmelse der bliver anvendt.

Endvidere vil proportionalitetsprincippet og dets krav blive inddraget i analysen og fortolkningen af, hvornår den ene bestemmelse finder anvendelse frem for den anden.

2.3 Metode

Besvarelsen af dette speciales problemformulering vil ske ud fra anvendelse af den retsdogmatiske metode, for derfor at kunne redegøre for lempelserne af adoptionslovens § 9, stk. 3 og 4 og bidrage til fortolkningen af adoptionslovens § 9, stk. 4 og servicelovens § 68 a.

For at kunne analysere adoptionslovens § 9, stk. 4, vil lovændringerne omkring adoption uden samtykke fra 2009 og 2015 blive gennemgået. Analysen af adoptionslovens § 9, stk. 4 vil blive udarbejdet på baggrund af lovgivningen og forarbejderne hertil. For at bidrage til fortolkningen og anvendelsen af adoptionslovens § 9, stk. 4, vil servicelovens § 68 a blive inddraget, da begge bestemmelser indeholder betingelser omkring tilknytning til anbringelsesstedet. Servicelovens § 68 a blev indført ved en lovændring i 2009, og forarbejderne hertil vil derfor blive brugt til at redegøre for bestemmelsen og i den videre analyse.

Andre retskilder som bl.a. retspraksis og vejledninger vil også blive inddraget, da det er relevant for forståelsen af bestemmelserne. Det skal dog bemærkes, at både adoptionslovens bestemmelse om adoption uden samtykke og servicelovens bestemmelse om videreført anbringelse ikke er anvendt ofte i praksis, og derfor kan retspraksis ikke alene give et grundigt billede af anvendelsesområdet af bestemmelserne. Der er desuden ikke blevet afsagt nye afgørelser efter lovændringen om adoption uden samtykke trådte i kraft 1. oktober 2015. Dog er det argumentationerne for begrundelserne af afgørelserne der er relevante, så det har ikke den store betydning, at der kun findes afgørelse afgjort efter reglerne fra loven fra 2009. Ligeledes skal det bemærkes, at vejledninger ikke er bindende retskilder, da deres formål kun er at vejlede borgere og i dette tilfælde myndigheder, om hvordan lovgivningen skal forstås og anvendes. Men da der på dette lovområde er begrænset relevant litteratur, kan vejledninger anvendes til forståelsen af bestemmelserne.

Der vil blive anvendt alternativ juridisk litteratur, da udvalget af litteratur inden for området som sagt er begrænset. Der vil blandt andet blive brugt en artikel omhandlende tvangsadoption af anbragte børn skrevet af post. doc., ph.d. Caroline Adolphsen. Artiklen vil hjælpe til at belyse betingelserne for at gennemføre en tvangsadoption og problemstillingerne herved. Endvidere vil Ankestyrelsens undersøgelse af adoption uden samtykke fra juni 2011 blive anvendt, da den giver et godt billede af de problemstillinger myndighederne står overfor, når de skal træffe en afgørelse om adoption uden samtykke. Som sagt er der sket en lovændring på området for adoption uden samtykke fra 1. oktober 2015, dog kan undersøgelsen stadig give et indtryk af problematikkerne på området, når der skal træffes en afgørelse om adoption uden samtykke, selvom det er reglerne før lovændringen der er grundlaget for undersøgelsen.

Analysen vil endvidere blive understøttet fra et internationalt perspektiv ved hjælp af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8, som indeholder retten til respekt for privatliv og familieliv. Konventionens art. 8 er et vigtigt element i forhold til proportionalitetsbetragtningen, når der er tale om så vidtgående indgreb, som både adoptionslovens § 9, stk. 4 og servicelovens § 68 a er.

3 Generelt om adoption

3.1 Retsvirkning ved adoption

Retsvirkninger af en adoption, ligegyldigt hvilken form for adoption som foreligger, er, at retsforholdet mellem barnet og dets biologiske familie bortfalder, jf. adoptionslovens § 16. Dette betyder, at det retsforhold som var mellem barnet og dets biologiske familie, nu indtræder mellem barnet og adoptivfamilien. Dette indebærer, at barnet ikke længere vil arve sine biologiske forældre, men sine adoptivforældre. Kun i særlige tilfælde vil der kunne fastsættes samvær mellem barnets og dets oprindelige slægt, jf. bekendtgørelse af forældreansvarslovens § 20 a (herefter forældreansvarsloven).

Derved adskiller en adoption sig fra en anbringelse uden for hjemmet, hvor forældremyndigheden bliver hos de biologiske forældre, mens en række andre kompetencer overgår til den for anbringelsen ansvarlige kommune eller barnets anbringelsessted. Under anbringelse er det udgangspunktet, at barnet har ret til samvær med dets forældre.³ Adoption og anbringelse uden for hjemmet adskiller sig ligeledes ved, at en adoption er varig, men en anbringelse uden for hjemmet skal løbende revurderes, og der er mulighed for hjemgivelse.

Endvidere er det adoptivforældrenes pligt at drage omsorg for barnet, og de kan træffe afgørelse om barnets personlige forhold ud fra barnets interesser og behov, jf. forældreansvarslovens § 2, stk. 1, eftersom adoptivforældrene som følge af adoptionen bliver indehavere af forældremyndigheden. Det fremgår af lov om børns forsørgelses § 13, at forældrene hver for sig er forpligtet til at forsørge barnet. Barnet skal forsørges, opdrages og uddannes under hensyn til forældrenes livsvilkår og barnets bedste. Dette betyder, at det efter adoptionen er plejeforældrenes pligt at forsørge barnet, som var det deres eget biologiske barn.

Ved adoption sker der fuldstændig familieskifte, og derfor er en adoption meget indgribende. Det er derfor vigtigt, at forældrene bliver underrettet om, hvad en adoption vil indebære, så de er fuldt informeret om retsvirkningerne. Ligeledes er det vigtigt, at der ved en adoption uden samtykke bliver forsøgt at opnå samtykke til adoptionen, da dette er lovens udgangspunkt.

3.2 Samtykkekravet i adoptionsloven

For alle adoptioner er det en grundlæggende betingelse, at adoptionen skal være bedst for barnet, jf. adoptionslovens § 2. Endvidere er det udgangspunktet for adoption, at et barn, der er fyldt 12 år, skal give samtykke til adoptionen, jf. adoptionslovens § 6, stk. 1. Dette gælder alle former for adoption. Inden barnet giver samtykke til adoptionen, skal der finde en samtale sted med barnet,

³ Adolphsen, Caroline; Tvangsadoption af anbragte børn, Ugeskrift for retsvæsen, U.2015B.450, pkt. 3.3

hvor barnet blandt andet bliver informeret om retsvirkningerne ved adoption. Er barnet under 12 år, skal der foreligge oplysninger om dets synspunkt i forhold til adoptionen, i det omfang barnets modenhed og sagens omstændigheder taler herfor, og endvidere skal der i videst muligt omfang tages hensyn til barnets holdning til den påtænkte adoption ved afgørelsen, jf. adoptionslovens § 6, stk. 2 og 3.⁴

Er barnet der skal adopteres under 18 år og umyndig kræver adoptionen tillige samtykke fra barnets forældre, jf. adoptionslovens § 7, stk. 1. Er den ene af forældrene uden del i forældremyndigheden, forsvundet eller på grund af sindssygdom, åndssvaghed eller lignende tilstand ude af stand til at handle fornuftmæssigt, kræves der kun samtykke fra den anden forælder, jf. adoptionslovens § 8, stk. 2. Hvis begge forældre er ude af stand til at handle fornuftmæssigt, og derfor ikke kan give samtykke til adoptionen, kræves samtykket afgivet af barnets værge, jf. adoptionslovens § 8, stk. 3.

Samtykke efter § 7 skal afgives skriftligt under personligt fremmøde i Statsforvaltningen eller for anden myndighed eller institution, som er godkendt dertil af social- og indenrigsministeren, jf. adoptionslovens § 8, stk. 1. Udgangspunktet er, at samtykke til adoption ikke kan modtages før 3 måneder efter barnets fødsel, medmindre ganske særlige forhold foreligger, og forældrene skal, inden de giver samtykke til adoption, være underrettet om adoptionens og samtykkets retsvirkninger, jf. adoptionslovens § 8, stk. 2 og 3.

Hvis både forældrene og barnet der er fyldt 12 år samtykker til adoptionen, kan adoption meddeles ved bevilling, der udfærdiges af statsforvaltningen, jf. adoptionslovens § 1. Dog må adoption kun bevilges, når den efter foretagen undersøgelse kan antages at være bedst for barnet, og at barnet ønsker at blive opfostret hos adoptanten eller har været opfostret hos denne, eller der foreligger anden særlig grund til adoptionen, jf. adoptionslovens § 2.

På baggrund af det ovenstående kan det udledes, at udgangspunktet for at en adoption kan fuldbyrdes er at der foreligger samtykke fra forældrene og barnet over 12 år. Dog findes der i adoptionslovens § 9 en undtagelse til udgangspunktet om samtykke. Det er efter adoptionslovens § 9 muligt at gennemføre en adoption uden samtykke, når specifikke materielle kriterier er opfyldt.

Adoptionslovens § 9 om adoption uden samtykke har to gange været underlagt lovændringer, hvor kriterierne for gennemførelse af en adoption uden samtykke er blevet lempet. Baggrunden for ændringerne var et håb om, at bestemmelserne i fremtiden ville blive anvendt oftere i praksis

⁴ Vejledning om frigivelse af børn til national adoption, VEJ nr. 11365 af 30.12.2015, kap. 2

for at skabe den ønskede kontinuitet og stabilitet hos anbragte børn. I det følgende vil lovændringerne og de materielle kriterier for gennemførelse af en adoption uden samtykke blive gennemgået.

4 Adoption uden samtykke

4.1 Baggrunden og formålet med lovændringen i 2009

Efter adoptionslovens § 2, må adoption kun bevilges, når den kan antages at være til gavn for den, som ønskes adopteret, og denne enten ønskes opfostret hos adoptanten eller har været opfostret hos adoptanten, eller der foreligger en anden særlig grund til adoptionen. For at der kan ske adoption af en umyndig person under 18 år, kræves der som udgangspunkt samtykke fra barnets forældre, jf. adoptionslovens § 7. Kan der ikke opnås samtykke efter adoptionslovens § 7, kan der i særlige tilfælde meddeles bevilling til adoption, hvis væsentlige hensyn til, hvad der er bedst for barnet, taler for det, jf. adoptionslovens § 9, stk. 2.

Før lovændringen af reglerne omkring adoption uden samtykke trådte i kraft i 2009, kunne der kun ske adoption uden samtykke, hvis hensynet til barnets tarv afgørende tilsagde dette. Denne bestemmelse var primært tænkt anvendt på de børn, der igennem længere tid var anbragt i privat familiepleje af kommunen, og hvor de biologiske forældre ikke længere holdte en rimelig kontakt med barnet, eller hvor den opretholdte kontakt kunne være til skade for barnet.⁵

Efter lovændringen i 2009 kunne der meddeles bevilling til adoption uden samtykke, hvis væsentlige hensyn til, hvad der er bedst for barnet, talte for det, jf. adoptionslovens § 9, stk. 2, suppleret af de ikke udtømmende bestemmelser § 9, stk. 3, vedrørende adoption af børn under 1 år, og § 9, stk. 4, der omhandlede adoption af børn, der havde været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år.⁶ Ordlyden af adoptionslovens § 9 lød således:

”§ 9. Tilbagekaldes et i overensstemmelse med § 8 meddelt samtykke, kan adoptionsbevilling dog meddeles, såfremt tilbagekaldelsen under særlig hensynstagen til barnets tarv ikke er rimeligt begrundet.

Stk. 2. Selv om forældrene ikke vil give samtykke efter § 7, stk. 1, kan adoptionsbevilling i særlige tilfælde meddeles, hvis væsentlige hensyn til, hvad der er bedst for barnet, taler for det. Er barnet anbragt uden for hjemmet, kræver meddelelse af bevilling samtykke fra Ankestyrelsen.

Stk. 3. Adoption af et barn under 1 år kan meddeles efter stk. 2, hvis det er godtgjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet og heller ikke vil være i stand til at spille en positiv rolle for barnet i forbindelse med samvær.

Stk. 4. Adoption af et barn, der har været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år, kan meddeles efter stk. 2, hvis det er godtgjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet.”

⁵ LF nr. 105 af den 28.01.2009, Almindelige bemærkninger, pkt. 2.1

⁶ Adolphsen, Caroline; Tvangsadoption af anbragte børn, Ugeskrift for retsvæsen, U.2015B.450, pkt. 2.1

Hensigten med lovændringen i 2009 var at sikre anbragte børn muligheden for kontinuitet og stabilitet under deres opvækst i tilfælde, hvor det blev vurderet, at forældrene aldrig kunne give børnene den omsorg, de havde brug for og give dem en stabil familierelation.⁷

Inden lovændringen i 2009 trådte i kraft, havde de dagældende regler kun været anvendt i et meget begrænset omfang, hvilket betød at der i de seneste år op til lovændringen i 2009 kun var blevet bortadopteret ca. et barn årligt uden samtykke. Praksis viste, at i sager hvor adoption uden samtykke kunne gennemføres, havde barnet en vis alder, der havde ikke været kontakt mellem barnet og de biologiske forældre i en vis årrække, typisk 6-8 år og den manglende kontakt mellem barnet og de biologiske forældre som oftest skyldtes, at forældrene ikke havde forsøgt at skabe kontakt. Dette betød, at der efter praksis kun blev truffet afgørelse om adoption uden samtykke af større børn, der havde boet i en plejefamilie i en længere årrække.⁸

I Ankestyrelsens principafgørelse 0-99-96 er der behandlet to sager om adoption uden samtykke. Begge sager handlede om adoption af et plejebarn, som var anbragt uden for hjemmet uden samtykke. Ligeledes var der i begge sager tale om sindslidende forældre, der var ude af stand til/ikke ønskede at give samtykke til adoptionen. I den første sag gav Ankestyrelsen samtykke til, at plejeforældrene kunne adoptere deres plejebarn på 9 år, som havde været anbragt i familiepleje fra det var 15 måneder gammelt. I afgørelsen lagde Ankestyrelsen vægt på barnets mangeårige tilknytning til plejeforældrene, varigheden af anbringelsen, samt den manglende tilknytning til den biologiske mor, herunder morens manglende initiativ til kontakt med barnet sammenholdt med barnets alder. I den anden sag gav Ankestyrelsen ikke samtykke til, at plejeforældrene kunne adoptere deres plejebarn på 5 år, som havde været anbragt i familiepleje, fra det var 4 måneder gammelt. Her lagde Ankestyrelsen vægt på, at årsagen til den manglende kontakt med barnet ikke skyldtes morens manglende interesse for barnet, da barnet, siden det var få måneder gammelt, havde været anbragt uden samtykke på et for moren anonymiseret opholdssted og uden adgang for moren til at have samvær med barnet. Moren havde også forsøgt at opspore barnet.⁹

I disse to sager bliver det bekræftet, at en sag om adoption uden samtykke før lovændringen i 2009 kun blev gennemført, når der ikke havde været kontakt mellem barnet og forældrene i en vis årrække, og dette ofte skyldtes, at forældrene ikke havde forsøgt at skabe kontakt. Ligeledes at det ofte var større børn der blev tvangsadopterede frem for små børn. I den sidste sag fremgår det blandt andet, at moren har forsøgt at skabe kontakt til barnet, men dette har været

⁷ LF nr. 105 af den 28.01.2009, Almindelige bemærkninger, pkt. 1.1

⁸ LF nr. 105 af den 28.01.2009, Almindelige bemærkninger, pkt. 2.1

⁹ Ankestyrelsens principafgørelse 0-99-96

umuligt, da det var ukendt for moren, hvor barnet befandt sig. Ankestyrelsen mente ikke, at det var udelukket, at der på længere sigt kunne etableres samvær mellem moren og barnet under barnets fortsatte ophold i plejefamilien. På den baggrund kunne der ikke gennemføres en adoption uden samtykke, da moren havde prøvet at skabe kontakt til sit barn. I den første sag havde moren ikke taget initiativ til at skabe kontakt med barnet, og der var heller ikke nogen tilknytning til moren. Dog var tilknytningen til plejefamilien meget stærk, og havde stor betydning. Hvis denne sag var blevet forelagt for Ankestyrelsen i dag, ville den højst sandsynligt blive afgjort ud fra den nugældende adoptionslovs § 9, stk. 4, hvor adoption uden samtykke kan blive gennemført på baggrund af en stærk tilknytning til plejefamilien.

Lovforslaget var dermed et ønske om at sikre barnet bedre opvækstvilkår i form af kontinuitet og stabilitet ved at lempe adgangen til at gennemføre adoptioner uden samtykke i de tilfælde, hvor alternativet for barnet var en tvangsanbringelse uden for hjemmet i hele opvæksten.¹⁰

4.2 Adoption af barn under 1 år

En af de lovændringer der blev foretaget i 2009 i forbindelse med adoption uden samtykke var, at det blev muligt at tvangsbortadoptere et barn under 1 år, hvis det kunne godtgøres, at forældrene varigt ville være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet og heller ikke ville være i stand til at spille en positiv rolle for barnet i forbindelse med samvær.

Det var en betingelse for anvendelse af adoptionslovens § 9, stk. 3, at forældrene var uden forældreevne, og det måtte formodes at en sådan heller aldrig ville kunne udvikles i en sådan tilstrækkelig grad. Endvidere skulle forældrene være så dårligt fungerende, at det ikke var forsvarligt at lade dem være alene med barnet, og således ville de heller ikke vil være i stand til at spille en positiv rolle for barnet i forbindelse med samvær eller anden kontakt.¹¹ Dette var for at sikre, at adoption uden samtykke i forhold til børn under 1 år kun blev anvendt i de situationer, hvor der ikke ville kunne udvikle sig en egentlig familierelation mellem barnet og forældrene.

I Ankestyrelsens principafgørelse 142-12 fandt Ankestyrelsen, at selvom det var godtgjort, at forældrene varigt ville være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet, kunne adoption uden samtykke ikke tillades, da det ikke var godtgjort, at forældrene ikke ville være i stand til at spille en positiv rolle for barnet i forbindelse med samvær. Ankestyrelsen lagde vægt på, at forældrene havde overvåget samvær med barnet 1 time hver 14. dag, og de kom til de planlagte samvær. Forældrene modarbejdede ikke kommunen og tog imod den støtte og vejledning, der blev givet

¹⁰ LF nr. 105 af den 28.01.2009, Almindelige bemærkninger, pkt. 1.1.1

¹¹ LF nr. 105 af den 28.01.2009, Almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.1

under samværet. Generelt havde forældrene god kontakt med barnet under samværet, dog havde de svært ved at aflæse barnets behov.¹² Her ses det, at selvom forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet, er dette ikke altafgørende, selvom det har en stor betydning. Er der bare den mindste chance for, at forældrene kan spille en positiv rolle i forbindelse med samvær, også selvom de har brug for støtte og vejledning under samværet og samværet ikke er særlig omfangsrigt, er det nok til at en adoption uden samtykke ikke kan tillades. Der er ingen tvivl om, at bestemmelsens betingelser netop var så strenge, fordi bestemmelsen var utrolig vidtgående og adoption uden samtykke kun skulle være tilladt i ekstraordinære tilfælde.

Bestemmelsen om tvangsbortadoption af børn under 1 år havde til hensigt at omfatte børn af meget dårligt begavede forældre, hvis manglende forældreevne var blevet dokumenteret i forbindelse med, at de havde andre børn, der var anbragt uden for hjemmet. Ligeledes kunne der være tale om forældre med et langvarigt misbrug kombineret med en psykisk sygdom.¹³ Der kunne være situationer, hvor forældrenes forhold inden barnets fødsel var blevet undersøgt. Undersøgelsen kunne blandt andet været foretaget i forbindelse med anbringelse af ældre søskende eller i forbindelse med undersøgelse foretaget under graviditeten. I disse situationer kunne det være en mulighed at adoptere barnet uden samtykke allerede fra fødslen, da dette i de fleste tilfælde ville være bedst for barnet. Dog skulle der tages forbehold for den mulighed, at der eventuelt kunne skabes kontakt mellem forældrene og barnet. Hvis dette var en mulighed, kunne barnet ikke adopteres uden samtykke fra fødslen.¹⁴

4.3 Adoption af et barn, der har været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år

Det blev yderligere muligt at adoptere børn uden samtykke, som havde været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år, og hvor det var godtgjort, at forældrene varigt ville være ude af stand til varetage omsorgen for barnet. I disse tilfælde ville adoption oftest ske til den plejefamilie, barnet var anbragt hos, og hvor der oftest også var opbygget en tæt tilknytning, så barnet betragtede plejefamilien som sin rigtige familie.¹⁵

Efter denne bestemmelse ville adoption kunne ske efter en kortere anbringelsesperiode end efter dagældende praksis, hvor barnet ofte var anbragt i en længere periode end 3 år. Det var ligeledes en mulighed efter denne bestemmelse at foretage en adoption uden samtykke, uanset om anbringelsen af barnet var sket frivilligt eller tvangsmæssigt, og der kunne være tale om børn, der

¹² Ankestyrelsens principafgørelse 142-12

¹³ LF nr. 105 af den 28.01.2009, Almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.1

¹⁴ LF nr. 105 af den 28.01.2009, Almindelige bemærkninger, pkt. 2.5

¹⁵ LF nr. 105 af den 28.01.2009, Almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.2

var anbragt fra fødslen eller på et senere tidspunkt. Det var ikke et krav, at kontakten mellem barnet og forældrene havde været afbrudt i en længere periode, men var barnet afskåret fra at vokse op hos sine biologiske forældre, burde der være en mulighed for også juridisk at give barnet en ny familie.¹⁶

Da en adoption uden samtykke er en meget indgribende foranstaltning, skulle også betingelserne for tvangsfjernelse af børn være opfyldt, samt være godtgjort at forældrene varigt var uden forældreevne, hvilket skete i form af en prognosevurdering før adoptionslovens § 9, stk. 3 og 4 kunne finde anvendelse, jf. bekendtgørelse om adoption § 17, stk. 1.

4.4 Opsamlingsbestemmelsen i adoptionslovens § 9, stk. 2

Før lovændringen i 2009 lød adoptionslovens § 9, stk. 2 således: *Selv om der ikke kan opnås samtykke efter § 7, kan adoptionsbevilling dog i særlige tilfælde meddeles, såfremt hensynet til barnets tarv tilsiger dette. Er barnet undergivet børne- og ungdomsforsorg, kræves samtykke fra den sociale ankestyrelse. Ved lovændringen blev denne bestemmelse ophævet, og erstattet af et nyt stk. 2, som er angivet ovenfor.*

Adoptionslovens § 9, stk. 2 anses både for at være hovedbestemmelsen for adoption uden samtykke, men også for en opsamlingsbestemmelse til lovens § 9, stk. 3 og 4. Bestemmelsen anses for en opsamlingsbestemmelse, da der kan opstå situationer som ikke dækkes ind under adoptionslovens § 9, stk. 3 og 4.

Bestemmelsen vil for eksempel kunne finde anvendelse i tilfælde, hvor barnet har været anbragt uden for hjemmet i en længere årrække, og hvor barnets forældre ikke ønsker at have kontakt til barnet, men hvor forældrene ikke er uden forældreevne, her tænkes på de såkaldte "glemte børn". Normalt kræves det, at kontakten mellem barnet og de biologiske forældre har været afbrudt i en vis årrække, typisk i en periode på 5-6 år, og den manglende kontakt skal som udgangspunkt skyldes forældrenes manglende forsøg på kontakt.¹⁷

Formålet med bestemmelsen er at sikre, at det ikke med afgrænsningen i adoptionslovens § 9, stk. 3 og 4, udelukkes, at også andre børn kan bortadopteret uden samtykke, selvom de ikke er omfattet af disse bestemmelser, hvis væsentlige hensyn til, hvad der er bedst for barnet, taler for det.¹⁸

¹⁶ LF nr. 105 af den 28.01.2009, Almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.2

¹⁷ Vejledning om frigivelse af børn til national adoption, VEJ nr. 11365 af 30.12.2015, pkt. 10.4

¹⁸ Vejledning om frigivelse af børn til national adoption, VEJ nr. 11365 af 30.12.2015, pkt. 10.4

4.5 Opsummering på lovændringen fra 2009

I 2009 blev reglerne om adoption uden samtykke lempet ved at ændre adoptionslovens § 9, stk. 2 og tilføje stk. 3 og 4. Lempelsen var et ønske om, at bestemmelserne ville blive anvendt oftere i praksis, og børnene ville blive adopteret tidligere i anbringelsen end førhen. Det kan dog konkluderes, at bestemmelserne ikke er blevet anvendt så ofte som ønsket, hvilket kan udledes på baggrund af det sparsomme omfang praksis der er på området. På baggrund af de få antal afgørelser, der er blevet afgjort efter lovændringen i 2009 trådte i kraft, kan det udledes, at ønsket om at tvangsbortadoptere børn efter en kortere anbringelsesperiode efter den dagældende § 9, stk. 4 ikke er blevet opfyldt. Afgørelserne TFA2014.157, TFA2013.570, TFA2013.505 og TFA2013.582 blev alle afgjort på baggrund af adoptionslovens § 9, stk. 4 fra 2009, hvor et barn kan blive adopteret, hvis det har været anbragt uden for hjemmet i mindst tre år, og hvis det kan godtgøres at forældrene varigt er uden forældreevne. Anbringelsesperioden for børnene i de 4 afgørelser strækker sig fra 7-15 år, hvilket understreger, at ønsket om at forkorte anbringelsesperioden ved hjælp af lovændringen ikke er blevet opfyldt.

Eftersom formålet med lovændringen i 2009 ikke blev opnået, blev reglerne igen i 2015 lempet. Formålet med den nye ændring var stort set det samme som ved ændringen i 2009. Dog blev ordlyden af adoptionslovens § 9, stk. 3 og 4 ændret væsentligt, i håb om at dette ville gøre bestemmelserne mere anvendelige i praksis.

4.6 Baggrunden og formålet med lovændringen i 2015

Det blev ikke ved ændringerne af reglerne om adoption uden samtykke i 2009 fastlagt, hvor mange adoptionssager der forventedes gennemført med de nye regler. I en gennemgang af praksis foretaget af Ankestyrelsen, har styrelsen undersøgt de sager om adoption uden samtykke der er behandlet efter reglerne i adoptionslovens § 9 efter den 1. oktober 2009, hvor lov nr. 494 af 12. juni 2009 trådte i kraft. Undersøgelsen viser, at der fra loven trådte i kraft til og med 2014 er gennemført i alt 10 adoptioner efter de ændrede regler om lempelse af betingelser for adoption uden samtykke.¹⁹ Dette betyder, at de intentioner der var med lovændringen i 2009, hvilket var at gøre reglerne om adoption uden samtykke mere anvendelige, hvor det var formålstjeneligt af hensyn til barnet, ved at lempe betingelserne, ikke er blevet opnået.

I 2011 foretog Ankestyrelsen en undersøgelse der viste, at kommunerne nok er bevidste omkring muligheden for at anvende adoption uden samtykke som indsats over for anbragte børn i særlige situationer, men at det tager lang tid at implementere de nye regler. Kommunerne mener, at den

¹⁹ LF nr. 121 af den 28.01.2015, pkt. 3.1.2

tidskrævende implementeringstid blandt andet skyldes, at kommunerne har brug for en holdningsændring i henhold til at anvende reglerne om adoption uden samtykke.²⁰

På baggrund af undersøgelser og det foreliggende praksis på området for adoption uden samtykke, vurderede ministeriet, at det var nødvendigt at ændre adoptionslovens § 9, stk. 3 og 4 og lempe bestemmelserne yderligere, så der ikke længere skulle sondres mellem børn under 1 år og børn der har været anbragt i mindst 3 år. Ministeriet fandt også, at kravet om at forældrene ikke må kunne spille en positiv rolle i forbindelse med samvær, har hindret gennemførelsen af adoptioner uden samtykke. Endeligt har kravet om, at det skal være godtgjort, at forældrene varigt er uden forældreevne, unødigt kompliceret anvendelsen af bestemmelsen som den rigtige indsats overfor udsatte børn.²¹

Som resultat heraf blev der fremsat et nyt lovforslag, hvilket indebar, at adoptionslovens § 9, stk. 1 og 2 ikke blev ændret, men lovens § 9, stk. 3 og 4 skulle ændres. Lovforslaget blev senere vedtaget, og de to nye og nugældende bestemmelser lyder således:

§ 9. ...

... stk. 3. Adoption kan meddeles efter stk. 2, hvis betingelserne for anbringelse af barnet uden for hjemmet i § 58, stk. 1, nr. 1 og 2, i lov om socialservice er opfyldt og det er sandsynliggjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet, og at adoptionen af hensyn til kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst vil være bedst for barnet.

Stk. 4. Når barnet er anbragt uden for hjemmet i en plejefamilie, jf. § 66, stk. 1, nr. 1-3, i lov om social service, og betingelserne for anbringelse af barnet uden for hjemmet i § 58, stk. 1, i lov om social service er opfyldt, kan adoption efter stk. 2 meddeles plejeforældrene, hvis barnets tilknytning til plejefamilien har antaget en sådan karakter, at det vil være skadeligt for barnet at bryde denne tilknytning, navnlig under hensyn til kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst og til barnets relation til sine forældre.

Det forventes, at ændringen fra godgjort til sandsynliggjort vil fjerne en barriere i forhold til at anvende bestemmelsen i tilfælde, hvor der reelt ikke er udsigt til, at forældrene kommer til at kunne varetage omsorgen for barnet, og dette er sandsynliggjort, men hvor det ikke kan dokumenteres endegyldigt, at forældrene varigt er uden forældreevne.²²

²⁰ Adoption uden samtykke, Ankestyrelsen, juni 2011, s. 15

²¹ LF nr. 121 af den 28.01.2015, pkt. 3.1.3

²² LF nr. 121 af 28.01.2015, pkt. 3.1.3

I adoptionslovens § 9, stk. 4 bliver tilknytningen mellem barnet og plejefamilien den afgørende faktor. Dog vil den kontakt, barnet og forældrene måtte have haft under anbringelsen hos plejefamilien, have betydning for vurderingen af barnets tilknytning til plejefamilien.²³

4.7 Adoptionslovens § 9, stk. 3 – Adoption uden samtykke af et anbragt barn

Efter adoptionslovens § 9, stk. 3, kan adoption af et anbragt barn meddeles efter stk. 2, hvis det er sandsynliggjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet, og adoptionen af hensyn til kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst vil være bedst for barnet. Ifølge adoptionslovens § 9, stk. 2, kan adoptionsbevilling i særlige tilfælde meddeles, selv om forældrene ikke vil give samtykke efter adoptionslovens § 7, stk. 1, hvis væsentlige hensyn til, hvad der er bedst for barnet taler for det.

4.7.1 Anbringelse uden for hjemmet uden samtykke, jf. servicelovens § 58, stk. 1, nr. 1 og 2

For at en sag efter adoptionslovens § 9, stk. 3, kan iværksættes, er det et krav, at betingelserne i servicelovens § 58, stk. 1, nr. 1 eller 2 om anbringelse uden for hjemmet uden samtykke er opfyldt. Er der en åbenbar risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af utilstrækkelig omsorg eller behandling af barnet eller den unge eller overgreb, som barnet eller den unge har været udsat for, kan børn og unge-udvalget uden samtykke fra forældremyndighedens indehaver og den unge, der er fyldt 15 år, træffe afgørelse om, at barnet eller den unge skal anbringes uden for hjemmet. Der kan kun træffes afgørelse efter bestemmelsens 1. pkt., når der er en begrundet formodning for, at problemerne ikke kan løses under barnets eller den unges fortsatte ophold i hjemmet.

Heraf kan det udledes, at anbringelsen uden for hjemmet skal være grundet forældrenes forhold, og ikke barnets, før der kan ske adoption uden samtykke. Det vil sige, at forhold der kun vedrører barnet, så som misbrugsproblemer, kriminel adfærd osv., jf. servicelovens § 58, stk. 1, nr. 3 og 4, ikke kan danne grundlag for en adoption uden samtykke. Modsat er det i adoptionslovens § 9, stk. 4, hvor ordlyden af bestemmelsen angiver at hele § 58, stk. 1, dvs. både forældrenes og barnets forhold, kan danne grundlag for en adoption uden samtykke.

Hvorvidt servicelovens bestemmelser om anbringelse uden samtykke er opfyldt, skal dokumenteres gennem undersøgelse af barnets og familiens forhold, som kommunen er forpligtet til at gennemføre efter servicelovens § 50.²⁴ Undersøgelsen skal afdække alle barnets ressourcer og eventuelle udfordringer, og dette skal blandt andet ske gennem en samtale med barnet, der

²³ LF nr. 121 af 28.01.2015, pkt. 3.1.3

²⁴ Vejledning om frigivelse af børn til national adoption, VEJ nr. 11365 af 30.12.2015, pkt. 11.1

som udgangspunkt altid skal finde sted, jf. servicelovens § 50, stk. 3. Det kan være nødvendigt at indhente relevant viden fra fagpersoner omkring barnets og forældrenes forhold, hvis for eksempel forældrene ikke ønsker at deltage i undersøgelsen, jf. servicelovens § 50, stk. 5.

4.7.2 Fra "godtgjort" til "sandsynliggjort"

Efter lovændringen den 1. oktober 2015 skal kommunerne ikke længere kunne godtgøre men derimod sandsynliggøre, at den manglende forældreevne er varig. Med ændringen sker der en lempelse i forhold til, hvor sikker en prognose kommunen på baggrund af sagens oplysninger skal kunne opstille vedrørende den fremtidige forældreevne. Hensigten med ændringen er, at kommunen får et større rum til at foretage en konkret og individuel prognosevurdering af, om det er sandsynligt at forældrene, inden for det tidsrum, der udgør barnets opvækst, vil være i stand til at varetage omsorgen. Derved fjernes en barriere i forhold til at anvende adoption uden samtykke i tilfælde, hvor der reelt ikke er udsigt til, at forældrene kommer til at kunne varetage omsorgen for barnet, og dette er sandsynliggjort, men hvor det ikke kan dokumenteres endegyldigt, at forældrene varigt er uden forældreevne. Lempelsen skal således ses i forhold til at forudse fremtiden i den prognosevurdering, der forsat skal laves om forældrenes situation, men ikke ved vurderingen af forældrenes forhold.²⁵

Det fremgår ikke af hverken loven eller forarbejderne, med hvilken grad af sandsynlighed den manglende omsorgsevne skal påvises.²⁶ Dog står der i de almindelige bemærkninger til lovforslaget, at der ved vurderingen af, om det er sandsynliggjort, at forældrene varigt er uden forældreevne, vil barnets alder også have betydning. Er der tale om et helt lille barn, stilles der således større krav til sandsynliggørelsen af den manglende forældreevne.²⁷ Dette kan betyde, at man ender op med samme resultat, som man gjorde med 2009-lovens bestemmelse omkring adoption af børn under 1 år. Bestemmelsen var i praksis blevet anvendt i et meget begrænset omfang, hvilket var en af grundene til at bestemmelsen blev ændret. Eftersom der nu stilles et strengere krav til sandsynliggørelsen af den manglende forældreevne ved helt små børn, kan det diskuteres, om det vil have nogen effekt at ændre bevisskravet fra godtgjort til sandsynliggjort. Det virker som om, at kravet bliver skærpet igen i forhold til små børn efter lempelsen, hvilket kunne betyde at lovændringen ikke vil få den ønskede effekt, nemlig at der skal gennemføres flere adoptioner uden samtykke.

²⁵ Vejledning om frigivelse af børn til national adoption, VEJ nr. 11365 af 30.12.2015, pkt. 10.2 og LF nr. 121 af 28.01.2015, pkt. 3.1.3

²⁶ Adolphsen, Caroline; Tvangsadoption af anbragte børn, Ugeskrift for retsvæsen, U.2015B.450, pkt. 4.3.2

²⁷ LF nr. 121 af 28.01.2015, pkt. 3.1.3

Endvidere må forældre med større børn være mere udsat for at få tvangsbortadopteret deres børn, end forældre med små børn. Selvfølgelig har der ved forældre med større børn været mere tid til at dokumentere børnenes og forældrenes forhold, og eventuelle nybagte forældre skal selvfølgelig have tid til at bevise, at de evner at være forældre og kan give barnet den omsorg, det har behov for. Dog virker det umiddelbart som om, at der ligesom ved 2009-loven, ikke i så høj grad vil blive tvangsbortadopteret helt små børn, da kravet om sandsynliggørelse af den manglende forældreevne er skærpet i forhold til større børn.

4.7.3 Prognosevurderingen

For at kunne sandsynliggøre at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet, og at adoptionen af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst vil være bedst for barnet, udfærdiges en prognosevurdering af den anbringende kommune.

Prognosevurderingen er en vurdering af den fremtidige forældreevne og dermed en vurdering af, hvordan fremtiden vil forme sig.²⁸ Der skal foreligge oplysninger, der fører til en vurdering af, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet. Der må ikke være holdepunkter for, at forældrene inden for barnets opvækstperiode kan udvikle sig så meget, at forældrene vil kunne komme til at tage sig af barnet i hjemmet og varetage den daglige omsorg.²⁹

En prognosevurdering skal som hovedregel indeholde oplysninger om forældrenes psykiske tilstand, herunder eventuelle psykiske forstyrrelser, intellektuelle funktionsniveau, omfanget og varigheden af eventuelle misbrug, fysiske sygdomme samt eventuelle tidligere behandlinger. Prognosevurderingen skal også indeholde oplysninger om forældrenes eventuelle andre børn og deres trivsel og kontakt med forældrene. Desuden vil der kunne iværksættes specialundersøgelser, hvilket kan hjælpe med at afklare forældreevnen. Specialundersøgelserne kan for eksempel foregå i samarbejde med en psykiater, psykolog eller anden relevant fagperson.³⁰

Kravene til prognosevurderingen afhænger af barnets alder. Som nævnt ovenfor, skal der mere til for at sandsynliggøre, at en forælder varigt er ude af stand til at tage sig af et lille barn, da perioden til at vurdere forældreevnen og relationen til barnet vil være begrænset eller slet ikke være der. Forældrenes situation vil naturligvis altid skulle vurderes individuelt, og det er ikke muligt

²⁸ LF nr. 121 af 28.01.2015, pkt. 3.1.3

²⁹ Vejledning om frigivelse af børn til national adoption, VEJ nr. 11365 af 30.12.2015, pkt. 10.2

³⁰ LF nr. 121 af 28.01.2015, Almindelige bemærkninger, pkt. 3.1.1.1

udtømmende at opregne, hvornår forældreevnen er af en sådan karakter, at en adoption uden samtykke kan komme på tale.³¹

Adoption uden samtykke kan for eksempel være relevant i tilfælde, hvor en forælder på grund af svær og/eller kronisk psykisk sygdom gennem en længere årrække har haft vanskeligt ved at drage omsorg for sig selv i dagligdagen, og hvor forælderen må anses for at være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet og udgøre en stabil omsorgsrelation i løbet af barnets opvækst. Der kan være tale om mangeårig sygdom, hvor alle behandlingsmuligheder er udtømte, eller at forælderen ikke har nogen sygdomserkendelse og derfor gentagne gange nægter at deltage i et behandlingsforløb. Det må i disse tilfælde på baggrund af en faglig vurdering af forældrenes lidelse og eventuelle forhistorie med beslægtede lidelse mv. vurderes, om det er sandsynligt, at forældrene vil kunne varetage omsorgen for barnet inde for det tidsrum der udgør barnets opvækst. Andre eksempler kan være sager, hvor der er tale om mental retardering hos en forælder, som gør, at forælderen ikke i dagligdagen kan drage omsorg for sig selv eller om langvarigt misbrug, som medfører betydelig ustabilitet i evnen til at drage omsorg for sig selv.³²

4.7.4 Kontinuitet og stabilitet

Et af hovedformålene med lovændringen af adoptionsloven, både i 2009 og 2015, var, at sikre anbragte børn muligheden for kontinuitet og stabilitet under deres opvækst. Derfor blev hensynet til kontinuitet og stabilitet et krav både i adoptionslovens § 9, stk. 3 og 4. Kravet er med til at understrege adoptionslovens egentlige kriterium, som er, at adoption kun må ske, hvis det er for barnets bedste, jf. adoptionslovens § 2.

Dog er det ikke kun i adoptionsloven der tages hensyn til kontinuitet og stabilitet. I forbindelse med ændringen af adoptionsloven i 2009 ændrede regeringen samme år serviceloven. Ifølge forarbejderne til ændringsloven af serviceloven fra 2009 viser forskning, at manglende stabilitet og mange genanbringelser blandt andet forringer anbragte børns muligheder for at etablere en stærk tilknytning til deres nærmeste omsorgspersoner og muligheder for at indgå i sociale sammenhænge, herunder evnen til at etablere venskab og netværk. Ligeledes viser forskningen, at der er en tæt sammenhæng mellem disse vilkår og børnenes muligheder for at klare sig i uddannelsessystemet og dermed muligheden for på sigt at blive i stand til at klare sig selv. Formålet med lovændringen af serviceloven er derfor at styrke mulighederne for, at anbragte børn, på trods af deres individuelle vanskeligheder, kan opnå samme muligheder for personlig udfoldelse, udvikling og sundhed som deres jævnaldrende ved at sikre større kontinuitet og

³¹ Vejledning om frigivelse af børn til national adoption, VEJ nr. 11365 af 30.12.2015, pkt. 10.2

³² Vejledning om frigivelse af børn til national adoption, VEJ nr. 11365 af 30.12.2015, pkt. 10.2

stabilitet i anbragte børns liv. Kontinuitet og stabilitet skal opnås ved, at de anbragte børn kommer til at opleve færre anbringelser, skift, flytninger og brud i deres tilværelse.³³

En af hovedelementerne i lovændringen er, at børn og unge-udvalget skal have mulighed for at videreføre en anbringelse, som ikke følger de almindelige regler om genbehandling, jf. servicelovens § 68 a. Afgørelsen om videreført anbringelse kan træffes, selvom der ikke længere er grundlag for en anbringelse efter § 52 eller § 58, hvis barnet er blevet særligt knyttet til anbringelsesstedet.³⁴

Der kan dog ikke garanteres den samme kontinuitet og stabilitet ved en anbringelse, som der kan ved en adoption, da en anbringelsessag løbende skal revurderes, hvorved der vil kunne opstå tvivl hos barnet, hvorvidt det skal hjemgives.³⁵ Herved vil der stadig kunne opstå en usikkerhed hos barnet, der gør, at barnet ikke har oplevelsen af at have en fast base, hvor barnet ved, at det skal opholde sig langt ud i fremtiden.

Som nævnt ovenfor er hensynet til kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst stadig et krav i den nye lovændringen fra 2015. Forskelligt fra lovændringen fra 2009 er, at hensynet til kontinuitet og stabilitet er blevet en del af bestemmelsernes ordlyd. Herved understreges det, at kravet om hensyn til kontinuitet og stabilitet stadig vægtes højt, især fordi både bestemmelserne om adoption uden samtykke og bestemmelsen om videreført anbringelse er så indgribende i både barnets, men også forældrenes liv.

Efter lovændringen af adoptionsloven i 2015 er det blevet muligt at tvangsbortadoptere et barn, på baggrund af den tilknytning, som barnet har opnået i forhold til sin plejefamilie. Denne bestemmelse har stor betydning i forhold til hensynet til kontinuitet og stabilitet, og vil blive behandlet i det følgende.

4.8 Adoptionslovens § 9, stk. 4 – barnets tilknytning til plejefamilien

Når barnet er anbragt uden for hjemmet i en plejefamilie, og betingelserne for anbringelse uden for hjemmet, jf. servicelovens § 58, stk.1, er opfyldt, kan adoption meddeles plejeforældrene, hvis barnets tilknytning til plejefamilien har antaget en sådan karakter, at det vil være skadeligt for barnet at bryde denne tilknytning, navnlig under hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst og til barnets relation til sine forældre, jf. adoptionslovens § 9, stk. 4.

³³ LF nr. 116 af 28.01.2009, Almindelige bemærkninger, pkt. 2 og 3

³⁴ LF nr. 116 af 28.01.2009, Almindelige bemærkninger, pkt. 4

³⁵ Adolphsen, Caroline; Tvangsadoption af anbragte børn, Ugeskrift for retsvæsen, U.2015B.450, pkt. 4.3.3

I denne bestemmelse bliver tilknytningen mellem barnet og plejefamilien den afgørende faktor. Dog vil den kontakt, som forældrene og barnet har haft under anbringelsen hos plejefamilien, have betydning for vurderingen af barnets tilknytning til plejefamilien.³⁶

Det er i forhold til anvendelsen af bestemmelsen en forudsætning, at anbringelsen er eller ville kunne være sket uden forældrenes samtykke. Hvis anbringelsen er sket med forældrenes samtykke, skal der således foretages en vurdering af, om anbringelsen på det tidspunkt, hvor adoption uden samtykke overvejes, ville kunne ske uden samtykke. Det er i den forbindelse vigtigt at holde for øje, at vurderingen skal foretages uafhængigt af overvejelserne om en adoption og alene have anbringelsesspørgsmålet for øje. Der må således ikke opstå en lettere adgang til at gennemføre en adoption uden samtykke, fordi anbringelsen oprindeligt er sket med forældrenes samtykke.³⁷

I forbindelse med anbringelsen af barnet uden for hjemmet er det afgørende, at kommunalbestyrelsen arbejder for en hjemgivelse af barnet ved at iværksætte den fornødne støtte over for forældrene, også i tilfælde hvor det må anses for sandsynligt, at dette ikke vil lykkes, og det derfor er muligt, at barnet senere må bortadopteres. Tilsvarende skal forældrene fortsat have mulighed for samvær med barnet under anbringelsen, forudsat at dette er bedst for barnet. Dette gælder også, selvom kommunalbestyrelsen forbereder en indstilling til børn og unge-udvalget om adoption uden samtykke.³⁸

Barnets relation til forældrene skal i forbindelse med adoption uden samtykke indgå i vurderingen af tilknytningen til plejefamilien. Det er dog ikke til hinder at gennemføre en adoption uden samtykke efter adoptionslovens § 9, stk. 4, at barnet har samvær eller anden kontakt til sine forældre, hvis barnet er væsentligt tættere knyttet til plejefamilien. Dog er det ikke muligt at gennemføre en adoption uden samtykke, hvis barnet har et nært og stabilt forhold til sine forældre. Det er afgørende, at vurderingen af tilknytningen både til plejefamilien og til forældrene er aktuel og konkret, da relationen mellem dem kan udvikle sig helt frem til tidspunktet for statsforvaltningens afgørelse. Barnets egen holdning til adoptionen er vigtig, og det skal derfor bemærkes, at der vil være situationer, hvor barnet ikke ønsker adoption. Denne holdning skal tillægges afgørende vægt.³⁹

³⁶ LF nr. 121 af 28.01.2015, Almindelige bemærkninger, pkt. 3.1.3

³⁷ Vejledning om frigivelse af børn til national adoption, VEJ nr. 11365 af 30.12.2015, pkt. 10.3

³⁸ LF nr. 121 af 28.01.2015, Almindelige bemærkninger, pkt. 3.1.3

³⁹ LF nr. 121 af 28.01.2015, Almindelige bemærkninger, pkt. 3.1.3

Det forudsættes, at barnet som alt overvejende hovedregel skal have boet hos plejefamilien i en årrække, før plejeforældrene kan adoptere barnet på baggrund af tilknytningen. Det kan dog ikke udelukkes, at den fornødne tilknytning kan etableres hurtigere ved ældre børn.⁴⁰ På baggrund af denne hovedregel og kravet om barnets nære tilknytning til plejeforældrene, vil lovændringen ikke få den store betydning i praksis i forhold til den dagældende regel om adoption af børn som har været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år. Det kan i den forbindelse bemærkes, at forvaltningen allerede ved anbringelsen af barnet skal overveje, om hensynet til kontinuitet og stabilitet taler for, at barnet i stedet bliver adopteret, jf. servicelovens § 68 d, hvilket kan medføre en risiko for, at det hurtigere vurderes, at den fornødne tilknytning er opstået og forelægger sagen for børn og unge-udvalget. Ifølge Caroline Adolphsen fordrer det en stor grad af objektivitet og selvkritik hos en kommunal sagsbehandler at kunne vurdere eventuelle fremskridt i familien objektivt og eventuelt forlade sin oprindelige antagelse.⁴¹

Adoptionslovens § 9, stk. 4 har paralleller til servicelovens § 68 a om videreført anbringelse, dog er det materielle kriterium for anvendelsen af adoptionslovens § 9, stk. 4 skærpet i forhold til betydningen af tilknytningen i forhold til servicelovens § 68 a. Efter servicelovens § 68 a kan børn og unge-udvalget træffe afgørelse om, at et barn eller en ung, der har været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år, fortsat skal være anbragt, hvis det på kortere eller længere sigt må antages at være af væsentlig betydning for barnets eller den unges bedste at forblive på anbringelsesstedet. Efter adoptionslovens § 9, stk. 4 skal det være skadeligt for barnet at miste tilknytningen til plejefamilien.⁴² Selvom kriteriet med hensyn til tilknytningen er skærpet ved adoptionslovens § 9, stk. 4, kan det stadig være vanskeligt at vurdere hvilken en af bestemmelserne der skal anvendes, da de minder en del om hinanden. Det er dog vigtigt, at den rigtige bestemmelse bliver anvendt, da retsvirkninger ved de to bestemmelser er meget forskellige, selvom begge bestemmelser er meget indgribende.

Der er ikke i forarbejderne til lovændringen af adoptionslovens fra 2015 tydeligt beskrevet, hvordan sagsbehandlerne skal vurdere barnets tilknytning til plejefamilien. I 2015 udkom der en vejledning udgivet af Socialstyrelsen, som skal fungere som et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere.⁴³ Vejledningen giver dog ikke et mere præcist billede af, hvordan tilknytningen til plejeforældrene skal vurderes.

⁴⁰ LF nr. 121 af 28.01.2015, Almindelige bemærkninger, pkt. 3.1.3

⁴¹ Adolphsen, Caroline; Tvangsadoption af anbragte børn, Ugeskrift for retsvæsen, U.2015B.450, pkt. 4.4

⁴² Adolphsen, Caroline; Tvangsadoption af anbragte børn, Ugeskrift for retsvæsen, U.2015B.450, pkt. 4.4 og LF nr. 121 af 28.01.2015, Almindelige bemærkninger, pkt. 3.1.3

⁴³ Adoption uden samtykke – et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere, Socialstyrelsen, oktober 2015

Det må bemærkes, at der i adoptionslovens § 9, stk. 4, modsat adoptionslovens § 9, stk. 3, ikke er noget krav om, at barnets forældre varigt skal være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet. Dette betyder, at der derfor må stilles strenge krav til vurderingen af, hvorvidt der er opstået den fornødne tilknytning mellem barnet og plejefamilien.⁴⁴

Det forekommer i øvrigt problematisk, at en forælder, der ikke ønsker sit barn bortadopteret, kan se sig nødsaget til at træffe en række valg under anbringelsessagen, der ikke er til barnets bedste, blot for at sikre sig, at adoptionslovens § 9, stk.4's betingelse om en særlig tilknytning mellem barnet og plejeforældrene ikke bliver opfyldt. Eksempelvis vil en psykisk syg forælder, der grundet en længere sygdomsperiode ikke er i stand til at have et meningsfuldt samvær med barnet, uden at dette er udelukket på sigt, skulle modsætte sig anbringelse i en plejefamilie, i stedet for anbringelse på et opholdssted, uanset om denne anbringelsesform ville sikre det bedste forløb for barnet. Anbringes barnet i en plejefamilie, vil den pågældende forælder kunne se sig nødsaget til at begære et eventuelt frivilligt anbragt barn hjemgivet fra et sted, hvor barnet trives, så anbringelsen ikke får den fornødne tidsmæssige udstrækning til at anvende adoptionslovens § 9, stk. 4.⁴⁵

I vejledningen fra Socialstyrelsen præciseres kravet om, at for betingelserne for anbringelse uden for hjemmet uden samtykke skal være opfyldt, skal anbringelsen være på baggrund af forældrenes forhold og adfærd, jf. servicelovens § 58, stk. 1, nr. 1 eller 2, og ikke forhold og adfærd hos barnet selv, jf. servicelovens § 58, stk. 1, nr. 3 eller 4. Dette kan dog forvirre en sagsbehandler, da der i ordlyden af adoptionslovens § 9, stk. 4, kun er nævnt servicelovens § 58, stk. 1. Det vil sige, at ud fra ordlyden af adoptionslovens § 9, stk. 4, kan betingelserne for opfyldelse af en anbringelse uden for hjemmet uden samtykke både være på baggrund af forældrenes, men også barnets forhold og adfærd. Når et barn bliver anbragt uden for hjemmet på grund af barnets egne forhold, som fx kan være misbrugsproblemer, kriminel adfærd, svære sociale vanskeligheder eller adfærds- eller tilpasningsproblemer, vil barnet oftest blive anbragt på en institution, hvor der er uddannet personale, der kan tage hånd om barnets problemer med en professionel tilgang. Det kan dog ikke udelukkes, at et barn med svære vanskeligheder kan blive anbragt hos en kommunal plejefamilie, som i kraft af deres kompetencer og kvalifikationer, bedre kan håndtere den slags børn. Det virker dog stadig problematisk ikke at indsnævre servicelovens § 58, stk. 1, til kun at nævne nr. 1 og 2, da børn med svære vanskeligheder som sagt oftest anbringes på en institution. Dette kunne eventuelt resultere i, at børn der har brug for professionel støtte og som har nogle særlige behov,

⁴⁴ Adolphsen, Caroline; Tvangsadoption af anbragte børn, Ugeskrift for retsvæsen, U.2015B.450, pkt. 4.4

⁴⁵ Adolphsen, Caroline; Tvangsadoption af anbragte børn, Ugeskrift for retsvæsen, U.2015B.450, pkt. 4.4

kan bliver bortadopteret til en plejefamilie, som ikke kan håndtere barnets særlige behov. Dette ville ikke være den løsning, som er bedst for barnet, og dermed ville en adoption på baggrund af barnets egne forhold eventuelt være i strid med adoptionslovens § 9, stk. 2 og servicelovens § 46, stk. 1. Det skal dog bemærkes, at ifølge servicelovens § 66 a skal plejefamilier og kommunale plejefamilier for børn og unge være godkendt som generelt egnede af den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for socialtilsyn for det geografiske område, hvor plejefamilien bor eller som er konkret egnede i forhold til et eller flere angivne børn og unge af den anbringende kommune. Derudover skal kommunalbestyrelsen tilbyde kurser, efteruddannelse m.m. til plejefamilier, så de får den vejledning, de har behov for i forbindelse med at få et barn anbragt. Dette betyder, at chancen for, at et barn bliver anbragt i en plejefamilie, der ikke har de ressourcer der skal til for at støtte barnet, er minimal.

Hvis reglerne om adoption uden samtykke anses for indgribende, men det stadig er en nødvendighed at skabe kontinuitet og stabilitet i barnets tilværelse og opvækst, så giver serviceloven mulighed for at skabe denne kontinuitet og stabilitet på en anden måde. Efter servicelovens § 68 a er det muligt, at et anbragt barn forsat skal være anbragt uden for hjemmet i en videreført anbringelse, hvis barnet har været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år, og barnet har opnået en så stærk tilknytning til anbringelsesstedet, at det på kortere eller længere sigt må antages at være af væsentlig betydning for barnets bedste at forblive på anbringelsesstedet.

5 Videreført anbringelse

5.1 Bestemmelsens formål

I tæt tilknytning til den nugældende adoptionslovs § 9, stk. 4, blev der i 2009 vedtaget en ny bestemmelse, § 68 a om videreført anbringelse i serviceloven, som skulle være med til at sikre kontinuitet og stabilitet i anbragte børns liv. Bestemmelsen blev vedtaget samme år, som adoptionslovens regler om adoption uden samtykke blev lempet for første gang. Efter lovforslaget skal kontinuitet og stabilitet opnås ved, at de anbragte børn kommer til at opleve færre genanbringelser, skift, flytninger og brud i deres tilværelse. Samtidig skulle lovændringen medvirke til, at anbragte børn og unge, der har opnået en stærk tilknytning til anbringelsesstedet og anbringelsesstedets omsorgspersoner, ikke skal kunne hjemgives, hvis det er af væsentlig betydning for barnets eller den unges bedste at forblive på anbringelsesstedet.⁴⁶

Efter servicelovens § 68 a er det muligt for børn og unge-udvalget at træffe afgørelse om, at et barn eller en ung, der efter § 52, stk. 3, nr. 7, har været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år, fortsat skal være anbragt uden for hjemmet i en videreført anbringelse, hvis barnet eller den unge har opnået en så stærk tilknytning til anbringelsesstedet, at det på kortere eller længere sigt må antages at være af væsentlig betydning for barnets eller den unges bedste at forblive på anbringelsesstedet.

Endvidere kan der kun træffes afgørelse om videreførelse af en anbringelse af et barn eller en ung der er fyldt 15 år, hvis barnet eller den unge samtykker i afgørelsen. Børn og unge-udvalget kan træffe afgørelse om videreførelse af en anbringelse, uanset at betingelserne i servicelovens § 52, stk. 2 eller § 58, stk. 1 ikke længere er opfyldt.

Før bestemmelsen om videreført anbringelse trådte i kraft, var der ikke mulighed for at tage tilstrækkeligt hensyn til for eksempel den tilknytning som barnet måtte have til plejeforældrene. Det var således ikke muligt at opretholde en anbringelse alene på grund af barnets tilknytning til plejefamilien. Dette betød, at et barn anbragt med forældrenes samtykke skulle hjemgives, hvis forældrene trak samtykket tilbage. Ydermere skulle barnet hjemgives, når barnet ikke længere havde brug for særlig støtte, jf. servicelovens § 52, stk. 1, dvs. der ikke længere forelå et anbringelsesgrundlag. Sådant en hjemgivelse kan være et problem i de sager, hvor barnet har fået en særlig stærk tilknytning til plejefamilien, betragter deres hjem som ens eget og familien som

⁴⁶ LF nr. 116 af den 28/01/2009, Almindelige bemærkninger, pkt. 2

ens egen. Resultatet af en hjemgivelse kan for nogle børn føre til alvorlige brud i deres hverdag med risiko for – endnu engang – at få afbrudte og utrygge opvækstvilkår.⁴⁷

5.2 Tilknytning til anbringelsesstedet

Bestemmelsen om videreført anbringelse forventedes i højere grad at blive anvendt i forhold til børn og unge, der er anbragt i plejefamilier, men vil også kunne anvendes i forhold til børn og unge, der er anbragt på en døgninstitution eller et opholdssted. Et barn eller en ung kan således godt have en stærk tilknytning til et opholdssted eller en institution, dels i form af tilknytningen til en eller flere pædagoger eller andet personale, dels i forhold til selve stedet og omgivelserne. Det vigtige er, at barnet eller den unge oplever anbringelsesstedet som sit hjem og føler et stærkt tilhørsforhold til stedet og de omsorgspersoner, der er på stedet. Barnet eller den unge, kan også være tæt knyttet til andre børn på anbringelsesstedet, skolen, fritidsaktiviteter mv. Barnet eller den unges følelsesmæssige tilknytning til en eller flere personer, er en forudsætning for, men er ikke eneafgørende i forhold til at kunne træffe afgørelse om videreført anbringelse.⁴⁸ Dog vil der i dette speciale være fokus på videreførte anbringelser hos plejefamilier, da dette er mere relevant når bestemmelsen skal sammenholdes med adoptionslovens § 9, stk. 4.

Som grundlag for en beslutning om videreførelse af en anbringelse uden for hjemmet på grund af barnets tilknytning til plejefamilien, skal der foretages en børnesagkyndig vurdering af tilknytningen. Undersøgelsen skal indeholde en helhedsvurdering af barnets eller den unges tilknytning til selve plejefamilien og til plejefamiliens omsorgspersoner, samt barnets eller den unges tilknytning til netværk og omgivelserne i form af for eksempel daginstitution, skole, fritidsinteresser mv. Undersøgelsen skal også vurdere, hvilken betydning det vil have for barnet eller den unges sundhed og udvikling, hvis barnet eller den unge flyttes fra plejefamilien. Med lige så stor vigtighed, skal der i undersøgelsen også indgå en vurdering af barnet eller den unges tilknytning til sine biologiske forældre, eventuelle søskende, bedsteforældre mv. samt andre forhold hos forældrene, der kan have betydning for barnets tilknytning til forældrene. I helhedsvurderingen af barnet eller den unges tilknytning skal der endvidere indgå en vurdering af, hvordan tilknytningen på sigt må antages at kunne udvikle sig, herunder når barnet eller den unge bliver voksen. Der skal ligeledes lægges vægt på, om barnet eller den unge med tiden vil antages at kunne få en så stærk tilknytning til de biologiske forældre, at det på længere sigt vil være bedst for barnet eller den unge, hvis der sker en hjemgivelse.⁴⁹

⁴⁷ LF nr. 116 af den 28.01.2009, Almindelige bemærkninger, pkt. 5.3.1

⁴⁸ LF nr. 116 af den 28.01.2009, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, Nr. 19

⁴⁹ LF nr. 116 af den 28.01.2009, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, Nr. 19 og VEJ nr. 9007 af 07.01.2014, pkt. 618

I Ankestyrelsens principafgørelse 83-10 blev der truffet afgørelse om en videreført anbringelse for børnene L, E og D på baggrund af deres tilknytning til plejefamilien. I forhold til L lagde Ankestyrelsen vægt på den børnesagkyndige undersøgelse, hvor det blev konstateret, at L havde et trygt tilknytningsmønster til plejefamilien. L oplevede plejefamilien som sin familie og deres bolig som deres hjem. L gav ofte udtryk for, at hun elskede plejefamilien, og de andre børn i plejefamilien omtalte L som deres søster. Ligeledes konstaterede den børnesagkyndige undersøgelse, at E havde et trygt tilknytningsmønster til sin plejefamilie. E var fuldt integreret i plejefamilien, og hun indgik i familiens netværk på lige vilkår med de øvrige familiemedlemmer. E gav udtryk for, at hun elskede sin plejemor, og hun hjalp plejefaren med dyrene. Omkring D fremgik det, at han var fuldt integreret i familien og dennes netværk. D udviste fuld følelsesmæssig og social tilknytning til plejefamilien, som han tiltalte mor og far.

Også i Ankestyrelsen principafgørelse 128-10 havde et barn været anbragt hos en plejefamilie i mere end 3 år, og der blev på baggrund af barnets tilknytning til plejefamilien truffet afgørelse om en videreført anbringelse. Årsagen til afgørelsen var, at barnet klart viste tilknytning til plejefamilien, og barnet havde selv givet udtryk for, at barnet ville blive boende hos plejefamilien. Barnet rettede sine positive følelser mod plejeforældrene, og disse blev gengældt. Der blev endvidere lagt vægt på, at barnet var sårbart og havde brug for trygge og forudsigelige rammer. Der blev ligeledes lagt vægt på, at barnets forælder havde svært ved at skabe kontakt med barnet, selvom der havde været samvær gennem flere år.

Det kan på baggrund af de to principafgørelser fra Ankestyrelsen konkluderes, at når barnets tilknytning til plejeforældrene skal vurderes, bliver der lagt vægt på barnets adfærd over for plejeforældrene, blandt andet om barnet retter sine positive følelser mod plejeforældrene. Endvidere bliver der lagt vægt på barnets holdning til at blive en del af plejefamilien, hvilket er en vigtig del af undersøgelsen, og hvordan barnet har det med de øvrige børn i plejefamilien. Der skal dog også lægges vægt på barnets tilknytning til dets biologiske forældre.

I Ankestyrelsens principafgørelse 22-15 er der blevet behandlet 3 sager for at belyse, hvordan kommunerne skal behandle sager om videreført anbringelse, jf. servicelovens § 68 a. I den første sag (2014-2010-100095) ophævede Ankestyrelsen børn og unge-udvalgets afgørelse om videreført anbringelse. Ankestyrelsen vurderede, at der ikke forelå tilstrækkelig dokumentation for, at de 3 børn, som sagen omhandlede, havde opnået en så stærk tilknytning til anbringelsesstedet, at det på kortere eller længere sigt måtte antages at være af væsentlig betydning for dem at forblive på anbringelsesstedet. Årsagen var, at den psykologiske helhedsvurdering ikke indeholdte en tilstrækkelig dokumentation for en sådan særlig tilknytning.

Undersøgelsen beskrev ikke i tilstrækkeligt omfang karakteren af børnenes tilknytning til plejeforældrene og netværket. Derudover indeholdte undersøgelsen ikke egentlige samspilsobservationer i plejefamilien. Der var heller ikke i forbindelse med rapporten foretaget observationer af samspillet mellem de biologiske forældre og et af børnene eller samtaler med de biologiske forældre. Endvidere forelå der ikke aktuelle oplysninger om moren og faren.

I de to andre sager (2014-2010-18184 og 2014-2020-19733) ophævede Ankestyrelsen i begge sager også børn og unge-udvalgets afgørelser om videreført anbringelse, da der forelå sagsbehandlingsfejl i begge tilfælde. I sag 2 var der blandt andet væsentlige mangler ved den undersøgelse, som skulle beskrive et af børnenes tilknytning til anbringelsesstedet samt i børnesamtalen, hvoraf barnets holdning til den videreførte anbringelse ikke fremgik.

I sag 3 blev det blandt andet ikke tilstrækkeligt dokumenteret i den psykologiske undersøgelse, at barnet havde opnået en så stærk tilknytning til anbringelsesstedet, som var nødvendigt. Endvidere var det heller ikke tilstrækkeligt dokumenteret, at barnet bar fuldt integreret i plejefamiliens familie og hverdag. Psykologen havde ikke formelt undersøgt barnet, men vurderingen byggede i høj grad på andenhånds information fra plejemoren.

Disse tre sager som indgår i Ankestyrelsens principafgørelse 22-15 bekræfter, at der skal være tilstrækkelig dokumentation af tilknytningen til plejefamilien, før der kan træffes afgørelse om en videreført anbringelse. Det er ikke nok, at der er blevet foretaget en undersøgelse af barnet og dets tilknytning. Informationerne skal være aktuelle og barnets holdning skal fremgå af undersøgelsen, som oftest kommer til udtryk gennem den vigtige børnesamtale. Det kan på denne baggrund konkluderes, at når der skal træffes afgørelse om en videreført anbringelse, spiller dokumentationen af tilknytningen til plejefamilien en væsentlig rolle, hvilket ikke kommer som en overraskelse. Det er ligeledes vigtigt at sagsbehandlingen foregår korrekt, og at der ikke foreligger mangler herved, som ikke gør sagen tilstrækkeligt oplyst.

Som sagt er der ikke i forarbejderne til lovændringen af adoptionsloven fra 2015 tydeligt beskrevet, hvordan sagsbehandlerne skal vurdere barnets tilknytning til plejefamilien ved anvendelsen af adoptionslovens § 9, stk. 4. Formålet med og indholdet af servicelovens § 68 a og adoptionslovens § 9, stk. 4 har mange ligheder, og derfor kan de forhold der lægges vægt på, ved vurderingen af tilknytning ved en videreført anbringelse bruges vejledende til vurderingen af tilknytningen til plejeforældrene ved adoptionslovens § 9, stk. 4. Det skal dog holdes for øje, at kravene til tilknytningen er skærpet ved adoption uden samtykke.

5.3 Retsvirkning ved videreført anbringelse

En videreførelse af en anbringelse efter servicelovens § 68 a er uden tidsbegrænsning. Herved forstås at de almindelige regler om genbehandling efter servicelovens § 62 ikke er gældende, og at anbringelsesgrundlaget således ikke tages op til genbehandling uden at der er klaget i sagen, eller at kommunalbestyrelsen vurderer at der ikke længere er grundlag for en videreført anbringelse.⁵⁰

Kommunalbestyrelsen har alene pligt til at behandle en anmodning om hjemgivelse af barnet eller den unge, hvis der foreligger væsentlig ændrede forhold. I forhold til § 68 a vil væsentlige ændrede forhold for eksempel kunne være, at barnet eller den unge ikke længere føler et tilhørsforhold til anbringelsesstedet, men langsomt har opnået større tilknytning til biologiske forældre. Det kan også være, at der er forhold hos anbringelsesstedet, som er væsentligt ændrede. For eksempel kan den primære omsorgsperson i plejefamilien have forladt familien på grund af skilsmisse eller død. Hvis kommunalbestyrelsen vurderer, at forholdene for barnet eller indehaveren af forældremyndigheden har ændret sig væsentligt, skal kommunalbestyrelsen realitetsbehandle forældrenes anmodning om hjemgivelse.⁵¹

Set i forhold til adoption, er retsvirkningerne ved de to foranstaltninger vidt forskellige, selvom begge foranstaltninger er meget indgribende og har materielle kriterier, der minder om hinanden. Ved adoption ophører retsforholdet mellem barnet og dets biologiske familie. Dette betyder, at barnet ikke længere vil arve sine biologiske forældre, men vil blive en del af plejefamilien på lige fod med de øvrige børn i familien. Ved en videreført anbringelse vil retsforholdet mellem barnet og dets biologiske familie stadig bestå, dvs. barnet stadig vil arve sin biologiske forældre. Dog vil barnet ikke i dagligdagen bo hos sin biologiske familie, men der vil være mulighed for at fastsætte samvær.

En af de store forskelle ved de to bestemmelser er, at der som sagt ved en videreført anbringelse er mulighed for, at barnet kan blive hjemgivet, hvis der foreligger væsentlig ændrede forhold. Det er ikke muligt at ændre afgørelsen om en adoption, hvis for eksempel adoptivforældrene bliver skilt eller hvis den ene forælder dør. På den baggrund kan det konkluderes, at selv om en afgørelse om adoption uden samtykke er mere indgribende end en videreført anbringelse, idet retsforholdet mellem barnet og de biologiske forældre ophører, skaber en adoption større tryghed for barnet, og derved er muligheden for kontinuitet og stabilitet større ved en adoption. Ved en videreført anbringelse kan barnet stadig frygte at skulle hjemgives til sine biologiske

⁵⁰ Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, nr. 3, VEJ nr. 9007 af 07.01.2014, pkt. 620

⁵¹ Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, nr. 3, VEJ nr. 9007 af 07.01.2014, pkt. 620

forældre og derved opleve endnu et skift, brud mv. i sin opvækst, hvilket ikke vil skabe den ønskede stabilitet. Forskning viser, at manglende stabilitet og mange genanbringelser blandt andet forringer anbragte børn og unges muligheder for at etablere en stærk tilknytning til deres nærmeste omsorgspersoner. Det forringer deres evner til og muligheder for at indgå i sociale sammenhænge, herunder evnen til at etablere venskaber og netværk. Forskningen viser også, at der er en tæt sammenhæng mellem disse vilkår og børnenes muligheder for at klare sig i uddannelsessystemet og dermed muligheden for på sigt at blive i stand til at klare sig selv. Samtidig viser forskningen, at mange anbragte børn de facto oplever ustabilitet i deres anbringelser.⁵² Dog skal det holdes for øje, at selvom der er risiko for brud i en videreført anbringelse, vil dette sjældent ske, da det som sagt kun er væsentligt ændrede forhold, der kan forårsage disse brud.

⁵² LF nr. 116 af den 28.01.2009, Almindelige bemærkninger, pkt. 3.2

6 Retten til samvær

En anden væsentlig forskel ved en adoption uden samtykke og en videreført anbringelse er muligheden for efter foranstaltningens gennemførelse at fastsætte samvær eller anden kontakt med barnet.

Som tidligere nævnt, kan Statsforvaltningen i helt særlige tilfælde efter anmodning fra barnets oprindelige slægtninge fastsætte samvær eller anden form for kontakt med disse, navnlig hvis barnet forud for adoptionen havde samvær eller anden form for kontakt med den som anmoder om fastsættelse af samvær m.v., jf. forældreansvarslovens § 20 a. Det der er afgørende for, om der kan fastsættes samvær er, at samværet eller kontakten er til barnets bedste, jf. forældreansvarslovens § 4.

Forældreansvarslovens § 20 a sigter primært på tilfælde, hvor der under anbringelsen har været løbende kontakt mellem barnets og dets biologiske familie, men udgangspunktet er, at der ikke fastsættes samvær eller anden kontakt med et barn efter en adoption. Den relation der har været mellem barnet og det biologiske familie, skal være bedst for barnet at bevare, for at der kan fastsættes samvær. Relationen skal have spillet en positiv rolle for barnet og også antages at ville gøre det fremover.⁵³

Ved lovændringen i 2015 blev ordet *navnlig* tilføjet i bestemmelsen, hvilket betød, at det ikke længere er en forudsætning, at der har været forudgående kontakt. Dette vil sige, at selvom barnet ikke har haft samvær eller kontakt til sin biologiske familie før adoptionen, vil det være muligt for den biologiske familie i helt særlige tilfælde at få fastsat samvær eller kontakt efter adoptionens gennemførelse.

I sager om adoption uden samtykke vil de grunde, der fører til at gennemføre en adoption uden samtykke, som oftest være grunde, der taler imod, at det vil være til barnets bedste at fastsætte samvær. Der kan imidlertid ikke udelukkes, at barnet i helt særlige tilfælde, navnlig hvor der i forvejen er kontakt til en eller begge forældre, vil kunne have glæde af et sådant samvær. I sådanne tilfælde forudsætter fastsættelsen af samvær, at samværet kan foregå under betryggende forhold, eventuelt med professionel støtte. Det afgørende i vurderingen af fastsættelse af samvær er, om samværet er bedst for barnet og ikke forældrenes ret eller hensynet til adoptanterne.⁵⁴ Det virker dog bemærkelsesværdigt, at det er barnets oprindelige slægtninge der kan anmode om samvær, når ikke samværet ikke er af hensyn til forældrenes ret. Når der er tale om, at samværet skal være

⁵³ LF nr. 105 af 28.01.09, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, Til § 3, nr. 1

⁵⁴ VEJ nr. 11365 af 30/12/2015, Vejledning om frigivelse af børn til national adoption, s. 12

bedst for barnet, virke det bemærkelsesværdigt, at barnet ikke selv har mulighed for at anmode om samvær.

Efter servicelovens § 71 har barnet eller den unge ret til samvær og kontakt med forældre og netværk under anbringelsen uden for hjemmet. Ved afgørelsen lægges der særligt vægt på hensynet til barnet eller den unge og formålet med anbringelsen.

Betingelserne for at fastsætte samvær under en anbringelse er lempeligere end efter en adoption. På denne måde følges reglerne om samvær ad med reglerne om videreført anbringelse og adoption uden samtykke, det vil sige, at betingelserne for at gennemføre en videreført anbringelse er lempeligere end betingelserne for at gennemføre en adoption uden samtykke.

Det kan dog diskuteres, om det er korrekt, at der kan fastsættes samvær eller anden kontakt efter en adoption, da der som sagt sker et fuldt familieskifte ved en adoption. Hvis der fastsættes samvær efter en adoption, kan dette eventuelt skabe en forvirring hos barnet, alt efter hvilken alder barnet måtte have, da samværet eventuelt ikke vil skabe den kontinuitet og stabilitet, som er formålet med adoptionen.

Det kan endvidere formodes, at nogle plejeforældre vil være tilbageholdende med at adoptere et barn, hvis der er mulighed for, at den biologiske familie kan få fastsat samvær med barnet. Det kan være svært for plejeforældrene at fokusere på barnet og efter adoptionen føle sig som barnets rigtige familie, når den biologiske familie har mulighed for at anmode om samvær. Ved en videreført anbringelse, skal plejeforældrene ikke omstille sig til at gå fra plejeforældre til adoptivforældre. Det må dog bemærkes, at det kun er i særlige tilfælde, at der fastsættes samvær efter en adoption uden samtykke er gennemført, og oftest vil der have været samvær mellem barnet og de biologiske forældre inden adoption gennemføres. Dette betyder, at plejeforældrene allerede indstillet på, at de biologiske forældre spiller en eller anden form for rolle i barnets liv. Det kan dog diskuteres, at når der sker et fuldt familieskifte ved en adoption, det vil sige, at adoptivfamilien overtager de biologiske forældres juridiske retsstilling i forhold til barnet, burde det ikke være muligt for forældrene at få fastsat samvær eller anden kontakt med barnet, da familieskiftet herved virker ufuldstændigt.

7 Adoption som følge af tilknytningen til plejefamilien eller videreført anbringelse

De materielle betingelser både for gennemførelsen af en adoption uden samtykke på baggrund af tilknytningen til plejefamilien og videreført anbringelse er ovenfor blevet gennemgået. Det vil nu blive analyseret og diskuteret, hvornår den ene bestemmelse finder anvendelse frem for den anden, om begge bestemmelser kan finde anvendelse samtidig og om der eventuelt skulle være en gråzone som ingen af bestemmelserne dækker. Dette blive gjort ved at holde den sparsomme praksis på området op imod hinanden, ud fra forvaltningsretlige principper, internationale retsregler og diverse andre kilder.

Som sagt har adoptionslovens § 9, stk. 4 paralleller til servicelovens § 68 a om videreført anbringelse, dog er det materielle kriterium for anvendelsen af adoptionslovens § 9, stk. 4 skærpet og strengere end i servicelovens § 68 a. Som nævnt ovenfor er det efter adoptionslovens § 9, stk. 4 muligt når barnet er anbragt uden for hjemmet i en plejefamilie og betingelserne for anbringelse af barnet uden for hjemmet er opfyldt at meddele adoption til plejeforældrene, *hvis barnets tilknytning til plejefamilien har antaget en sådan karakter, at det vil være skadeligt for barnet at bryde denne tilknytning, navnlig under hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst og til barnets relation til sine forældre.* Ved en videreført anbringelse i servicelovens § 68 a kan børn og unge-udvalget træffe afgørelse om, at et barn eller en ung, der har været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år, forsat skal være anbragt uden for hjemmet i en videreført anbringelse, *hvis barnet eller den unge har opnået en så stærk tilknytning til anbringelsesstedet, at det på kortere eller længere sigt må antages at være af væsentlig betydning for barnets eller den unges bedste at forblive på anbringelsesstedet.*

Ud over at der i begge bestemmelser skal være opnået en speciel tilknytning til plejefamilien, skal betingelserne for anbringelse af et barn uden for hjemmet jf. servicelovens § 58, stk. 1 også være opfyldt, før der kan gennemføres en adoption efter adoptionslovens § 9, stk. 4. Dette betyder, at der skal være en åbenbar risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af utilstrækkelig omsorg for eller behandling af barnet eller den unge eller overgreb, som barnet eller den unge har været udsat for. Efter servicelovens § 68 a er det en betingelse for at gennemføre en videreført anbringelse, at barnet har været anbragt uden for hjemmet efter servicelovens § 52, stk. 3, nr. 7 i mindst 3 år. Det er ikke nødvendigt efter servicelovens § 68 a, at betingelserne i servicelovens § 52, stk. 1 og § 58, stk. 1 stadig er opfyldt, når der skal træffes afgørelse om en videreført anbringelse. For at kunne lave en sammenligning mellem bestemmelserne i adoptionslovens § 9, stk. 4 og servicelovens § 68 a, og undersøge om

bestemmelserne eventuelt overlapper hinanden, vil analysen blive lavet ud fra det standpunkt, at den videreførte anbringelse er videreført på baggrund af, at betingelserne for en anbringelse uden for hjemmet efter servicelovens § 58, stk. 1 er opfyldt, da dette stemmer overens med betingelserne i adoptionslovens § 9, stk. 4.

I Ankestyrelsens undersøgelse af Adoption uden samtykke fra 2011 gav kommunerne udtryk for, at de havde et godt kendskab til lovgivningen på området.⁵⁵ Dog er antallet af adoptioner uden samtykke ikke steget væsentligt efter lovændringen i 2009. Når sagsbehandlere i kommunerne bliver underrettet om, at et barn har brug for særlig støtte, og det derfor er nødvendigt at gennemføre en foranstaltning, vil sagsbehandlerne primært benytte sig af serviceloven, da det som udgangspunkt er denne lov der indeholder de forskellige foranstaltninger på området. Så selvom sagsbehandlerne selv giver udtryk for, at de er bekendte med reglerne om adoption uden samtykke, vil det ikke være denne mulighed sagsbehandlerne først tænker på, da de er vant til at benytte serviceloven og ikke adoptionsloven. Denne problematik blev der også taget hånd om ved ændringen i 2015. Der blev på denne baggrund indsat § 68 d i serviceloven, som angiver, at der i forbindelse med en afgørelse om anbringelse af et barn eller en ung uden for hjemmet efter § 52, stk. 3 nr. 7, jf. § 52, stk. 1 eller § 58, hvor det må antages, at barnet eller den unge vil være anbragt i en længere årrække, skal kommunalbestyrelsen overveje, om hensynet til kontinuitet og stabilitet i barnets eller den unges opvækst taler for, at barnet eller den unge i stedet bliver adopteret. Herved fremhæves det netop i serviceloven, at adoption kan være en særlig støtte til børn og unge, der har et særligt behov for kontinuitet og stabilitet under opvæksten.⁵⁶ Herved kan det siges, at lovændringens formål ikke kun var at lempe betingelserne for adoption uden samtykke, men det var også et forsøg på at gøre bestemmelsen mere synlig, i håb om den derved vil blive anvendt oftere end førhen. Det er herved blevet tydeliggjort over for sagsbehandlerne, at adoption uden samtykke er en alternativ mulighed, når et barn eventuelt står over for en langvarig anbringelse, for eksempel en videreført anbringelse.

I forbindelse med vedtagelsen af lovforslag nr. 121, Forslag til lov om ændring af adoptionsloven, lov om social service, forældreansvarsloven og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, blev der stillet spørgsmål til ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold. Et af spørgsmålene gik på, om ministeren ville redegøre for, i hvilke situationer man ville anvende en tvangsadoption i modsætning til at anvende servicelovens § 68 a.

⁵⁵ Ankestyrelsens undersøgelse af Adoption uden samtykke, juni 2011, s. 12

⁵⁶ LF nr. 121 af 28.01.2015, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til § 2, nr. 2

I ministerens svar bliver det anført: *"I forhold til sammenhængen mellem den forslåede § 9, stk. 4, i adoptionsloven og den gældende § 68 a i serviceloven bemærkes det, at der i forhold til adgangen til at gennemføre en adoption uden samtykke er tale om et skærpet krav for så vidt angår betydningen af tilknytningen. Det skal således være skadeligt for barnet at miste tilknytningen, hvis den skal begrunde en adoption uden samtykke, mens kravet for en fortsat anbringelse på grund af tilknytning er, at barnet eller den unge har opnået en så stærk tilknytning til anbringelsesstedet, at det på kortere eller længere sigt må antages at være af væsentlig betydning for barnets eller den unges bedste at forblive på anbringelsesstedet."*⁵⁷

Dette kan ses som en gengivelse af ordlyden af bestemmelserne, og giver ikke umiddelbart et bedre indtryk af, hvornår reglerne om adoption uden samtykke vil blive anvendt i modsætning til at anvende reglerne om videreført anbringelse.

Endvidere anfører ministeren: *"Barnets relation til forældrene skal i relation til adoption uden samtykke indgå i vurderingen af tilknytningen til plejefamilien. Dette indebærer, at det ikke er til hinder for adoption efter den forslåede bestemmelse, at barnet har samvær eller anden kontakt med sine forældre, hvis barnet er væsentligt tættere knyttet til sin plejefamilie. Har barnet derimod et nært og stabilt forhold til sine forældre, er dette til hinder for adoption. Med den forslåede § 9, stk. 4, understreges hensynet til barnets bedste i en situation, hvor plejeforældrene reelt har taget forældrenes plads, og hvor eksempelvis barnets særlige forhold gør, at det ikke vil være muligt at bryde denne faktiske familierelation uden at skade barnet."*⁵⁸

At en adoption uden samtykke ikke er udelukket, selvom barnet har samvær eller anden kontakt til sin forældre, kan på sin vis virke forundrende, da det må anses for noget positivt, at der er kontakt mellem barnet og forældrene. Dog er det ikke i alle tilfælde til barnets bedste, at der er kontakt mellem barnet og forældrene, da det i visse situationer kan skabe større usikkerhed hos barnet, for eksempel hvis forældrene ikke ved, hvordan de skal agere og forholde sig til barnet og dets behov. Dette tages der dog højde for, når et samvær skal fastsættes. Det er dog heller ikke muligt for forældrene at udvikle deres omsorgsevner og deres forhold til barnet i en positiv retning, hvis ikke der er mulighed for kontakt. I de fleste tilfælde vil samværet blandt andet blive fastsat i håb om, at forældrene kan udvikle deres evner til at drage omsorg for barnet og eventuelt på sigt få det hjemgivet. På denne baggrund virker det bemærkelsesværdigt, at det er muligt at gennemtvinge en adoption, selvom forældrene har samvær med barnet og arbejder på at forbedre sig.

⁵⁷ LF nr. 121 af 28.01.2015, endeligt svar på spørgsmål nr. 22

⁵⁸ LF nr. 121 af 28.01.2015, endeligt svar på spørgsmål nr. 22

I Afgørelsen TFA2011.91/1V traf Ankestyrelsen i 2010 afgørelse om, at B skulle være anbragt uden for hjemmet i en videreført anbringelse efter servicelovens § 68 a. I begrundelsen for anbringelse blev der lagt vægt på: *"[...] at B har været anbragt i plejefamilien siden 2002. Vi henviser videre til, at B har opnået en så stærk tilknytning til plejefamilien, at hun ønsker at blive boende der. B retter sine positive følelser mod plejeforældrene, og oplever ubetinget at disse følelser gengældes. Undersøgelsen tyder klart på, at B både i forhold til plejefamilien og dens medlemmer oplever det, som der, hvor hun hører til. [...] Det er vigtigt for, at B kan føle tryghed i anbringelsen, at hun har sikkerhed for, hvor hun skal bo. Vi henviser til, at du har svært ved at skabe et fællesskab med B, selv om du og B har haft samvær gennem flere år. Du har svært ved at skabe tryghed og forudsigelighed i samspillet med B.*⁵⁹

Begrundelsen for hvorfor der bliver truffet afgørelse om en videreført anbringelse er grundig, og dækker de relevante forhold der indgår i de materielle kriterier i bestemmelsen. Det er vigtigt, at alle forhold bliver belyst i sådan en sag, da foranstaltningen er meget indgribende. Der bliver i begrundelsen beskrevet hvordan og hvorfor tilknytningen til plejefamilien er stærk nok til at gennemføre en videreført anbringelse, hvilket er vigtigt, da hovedkravet i bestemmelsen netop er tilknytningen til anbringelsesstedet, og at foranstaltningen er så indgribende som den er.

I Østre landsrets dom afsagt den 10. april 2015 er begrundelsen for en adoption uden samtykke ikke lige så grundig og omfattende som i den ovennævnte afgørelse om videreført anbringelse, hvilket kan være misvisende, idet en adoption uden samtykke er en mere indgribende foranstaltning end en videreført anbringelse er, set på baggrund af det fulde familieskifte, som vil være en følge af adoptionen. Begrundelsen for Østre Landsrets dom lyder således: *"Det er også for landsretten ubestridt, at M varigt vil være ude af stand til at drage omsorg for B. Efter bevisførelsen for landsretten, [...] tiltrædes det, at B har en så nær og tæt tilknytning til sine plejeforældre, C og D, at hun opfatter plejeforældrene som sine forældre og føler, at hun hører til hos dem."*⁶⁰

Sammenholdes afgørelsen TFA2011.91/1V om videreført anbringelse med dommen fra Østre landsret afsagt den 10. april 2015 om adoption uden samtykke, er begrundelsen for afgørelsen om videreført anbringelse langt mere omfattende og uddybende, hvilket kan virke fejlagtig, da en adoption uden samtykke er mere indgribende end en videreført anbringelse. I sagen om adoption uden samtykke er der tale om en 8-årig pige, som har haft kontakt med både hendes mor og hendes mormor i form af samvær, og alligevel bliver der truffet afgørelse om en adoption uden samtykke. Det fremgår af afgørelsen, at B kan lide at spille de spil, som er hos moderen. Hun

⁵⁹ TFA2011.91/1V, s. 1

⁶⁰ Østre Landsrets dom afsagt den 10. april 2015 (utrykt). Dom nr. B-3915-13, 2. afdeling

fortæller også om de film, de ser sammen, og hvad de får at spise. M oplever, at B er glad og har det godt under samværene, som en støtteperson deltager i. Psykologen, som har afholdt samtaler med B, påpeger, at hun ikke har spurgt B, om hvordan det ville være for hende, hvis kontakten til M blev afbrudt. Dels har plejeforældrene så tydeligt givet udtryk for, at de ønsker, at B skal bevare en vis kontakt med sin mor, dels ville B, med den alder hun har, ikke kunne gennemskue konsekvenserne af at afbryde kontakten til sin mor.

Som nævnt ovenfor, siger ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold, at samvær eller anden kontakt mellem barnet og dets biologiske forældre ikke er til hinder for en adoption, men hvis barnet derimod har et nært og stabilt forhold til sine forældre, er dette til hinder for adoptionen. Det er tankevækkende, hvorfor der i afgørelsens begrundelse, ikke bliver lagt større vægt på det samvær og den tilknytning, der har været mellem B og M og også mellem B og mormoren. Ligeledes kan det virke bemærkelsesværdigt, at der i stedet for en adoption uden samtykke ikke bliver overvejet en videreført anbringelse, da plejeforældrene selv ønsker, at B skal have en vis kontakt til M efter adoptionen. Efter en adoption er gennemført, kan der kun i helt særlige tilfælde fastsættes samvær eller anden form for kontakt mellem barnet og dets oprindelige slægtninge, jf. forældreansvarslovens § 20 a. Plejeforældrene kan selv bestemme om der efter adoptionen skal være samvær mellem B og M, da plejeforældrene efter adoption vil være indehavere af forældremyndigheden over for barnet. Dette giver dog ingen garanti for samvær eller anden kontakt for de biologiske forældre, da plejeforældrene/adoptivforældrene kan ombestemme sig, når de vil, medmindre der er blevet truffet en afgørelse om samvær efter forældreansvarslovens § 20 a.

En anden interessant ting ved de to afgørelser er indholdet af begrundelsen for afgørelserne. Der bliver i begge afgørelser lagt vægt på tilknytningen til plejefamilien. I afgørelsen om adoption uden samtykke bliver det anført, at tilknytningen er nær og tæt, og i afgørelsen om videreført anbringelse er tilknytningen stærk. Selvom tilknytningen bliver beskrevet med forskellige ord, må det stadig kunne konkluderes, at betydningen af tilknytningen er forholdsvis ens i de to afgørelser. En fortolkning af ordene ville måske endda resultere i, at en "stærk tilknytning" ville blive vægtet tungere end en "nær og tæt tilknytning". Endvidere bliver der i afgørelserne lagt vægt på, at barnet ønsker at blive boende hos plejefamilien. Igen bliver dette udtrykt på to forskellige måder, men indholdet må vurderes til at være det samme. Endvidere ville det have været ønskværdigt, at der i begrundelsen i afgørelsen om adoption uden samtykke var tydeliggjort, hvilke faktorer der bliver lagt væk på, når tilknytningen til plejeforældrene vurderes, og hvorfor tilknytningen til plejeforældrene er så stærk sammenholdt med tilknytningen til B's biologiske familie, da dette kunne have haft stor vejledningsværdi i forhold til kommende sager på området. Det virker som

om, at det samvær der har været mellem B og hendes familie ikke bliver taget i betragtning. At samværet i perioder har været afbrudt og ikke har været det bedste for B, har selvfølgelig en betydning for tilknytningen til B's biologiske familie, dog virker det stadig bemærkelsesværdigt, at det ikke bliver nævnt med et ord i afgørelsens begrundelse.⁶¹

Det er betænkeligt at de forhold, som der bliver lagt vægt på i afgørelserne, stort set er de samme, når retsvirkningerne af bestemmelserne er så forskellige. Dette kunne være udtryk for, at nogle sager kan bedømmes både efter servicelovens bestemmelse om videreført anbringelse eller efter adoptionslovens bestemmelse om adoption uden samtykke. Det skal dog holdes for øje, at afgørelsen om adoption uden samtykke er dømt efter reglerne, som blev vedtaget ved lovændringen i 2009, hvilket kan begrunde den manglende uddybelse af tilknytningen i afgørelsens begrundelse, da tilknytning ikke var en af de materielle kriterier i bestemmelsen på daværende tidspunkt. Dog er det grundlæggende fokus i dommen tilknytningen til plejeforældrene, hvilket betyder, at hvis dommen skulle dømmes efter de nugældende regler på området, ville den højst sandsynligt blive afgjort på baggrund af adoptionslovens § 9, stk. 4. Endvidere er det bemærkelsesværdigt, at begrundelsen i afgørelsen om adoption uden samtykke er så tynd og kort, da afgørelsen er af stor betydning for praksis på området, og konsekvensen deraf er et fuldt familieskifte.

Det er ikke kun i retspraksis, hvor tvivlen omkring anvendelsen af bestemmelserne opstår. I artiklen *"Flere børn skal bortadopteres med tvang"* blev daværende socialminister Manu Sareen spurgt om, hvad det er for et problem, en tvangsadoption løser, som en varig anbringelse ikke løser. Manu Sareen svarede hertil: *"Vi ved, at mange har glæde af at være adopteret til en familie. Man søger normaliteten. Det er meget bedre at have stabiliteten frem for at være anbragt hele tiden med mulighed for afbrud."*⁶²

Manu Sareen kan have ret i, at mange børn kan have glæde af at være adopteret til en familie, dog kan det også være positivt for barnet, stadig at have kontakt til sin biologiske familie, især hvis barnet og den biologiske familie inden adoptionen har haft samvær. Hvis denne kontakt pludselig ophører ved gennemførelse af en adoption, kan dette også være en stor omvæltning for barnet, og der bliver derfor ikke skabt den stabilitet i opvæksten, som er formålet med foranstaltningen. Endvidere kan Manu Sareen have ret i, at man søger normaliteten. De fleste børn vil helst ikke skille sig ud i forhold til deres kammerater, da det kan være et tabu for dem ikke at passe ind. Dog er det ikke normaliteten der skal tages højde for, det er barnets bedste. Derfor skal en adoption

⁶¹ Sagen er ikke anket videre til Landsretten

⁶² Munksgaard, Pia Glud, *Flere børn skal adopteres med tvang*, dr.dk/politik, 09.10.2014

uden samtykke ikke kun gennemføres, fordi dette vil gøre barnet normalt sammenlignet med andre børn. Dog skal barnet have samme muligheder for at udvikle sig som andre børn, jf. servicelovens § 46. Det er selvfølgelig sandt, at der er mulighed for brud, når et barn er anbragt i en videreført anbringelse, men dette afhænger som sagt af væsentlig ændrede forhold hos plejefamilien, eller at barnets tilknytning til plejefamilien ikke længere er så stærk, som det er nødvendigt. Set i forhold til adoption, er det også muligt, at den stabilitet der er blevet opnået igennem adoptionen, kan blive brudt ved at fx adoptivforældrene bliver skilt. Forskellen er bare, at ved en videreført anbringelse kan barnet hverken blive hos den ene eller den anden plejeforælder, da et anbragt barn er omfattet af et andet regelsæt end et adopteret barn.

Psykolog Kuno Sørensen fra Red Barnet er fortaler for, at der i særlige tilfælde tyes til bortadoption frem for en anbringelse hos en plejefamilie, da sagen løbende skal genovervejes ved en anbringelse. Dette er dog ikke tilfældet ved en videreført anbringelse, men som sagt er der risiko for, at en videreført anbringelse skal revurderes. Han påpeger: *"Det skaber ro i barnets opvækst. Og det, der er det særlige ved bortadoption, er, at så er beslutningen truffet for barnet resten af opvæksten. Og det kan skabe en vældig ro."*⁶³

Kuno Sørensen påpeger en af de vigtigste ting i forhold til tvangsbortadoption, netop at beslutningen bliver truffet for barnet resten af opvæksten. Men det er jo ikke bare resten af opvæksten, men resten af livet, der bliver truffet beslutning om ved gennemførelsen af en adoption. Det er selvfølgelig op til barnet selv, om det ønsker at opsøge sin biologiske familie efter sit fyldte 18. år, men barnet vil aldrig få den samme juridiske tilknytning tilbage, det vil sige, at barnet blandt andet ikke vil få arveretten tilbage i forhold til sine biologiske forældre. Ved en videreført anbringelse vil denne juridiske tilknytning til den biologiske familie ikke ophøre, hvilket betyder, at den biologiske familie også stadig vil være den juridiske familie tilknyttet barnet. Det kan være svært for især mindre børn at overskue konsekvenserne af en tvangsbortadoption, og selvom der tages højde for barnets holdning og barnet bliver informeret om retsvirkningerne, er det ikke ensbetydende med, at det er det barnet ønsker på længere sigt. Dog bliver afgørelsen ikke truffet udelukkende på baggrund af barnets holdning, men det må konkluderes, at den spiller en vigtig rolle i vurderingen, eftersom det er på baggrund af barnets tilknytning foranstaltningen vil blive gennemført. Endvidere skal foranstaltningen jo også være til barnets bedste.

⁶³ Lisbeth, Quass, Regeringen vil gøre det lettere at bortadoptere børn med tvang, dr.dk/nyheder, 16.03.2015

7.1 Den Europæiske Menneskerettighedskonvention art. 8

Foruden de danske lovregler, skal afgørelser også være i overensstemmelse med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. I forhold til adoption uden samtykke og videreført anbringelse, er Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 8 relevant, da den beskytter retten til respekt for privatliv og familieliv. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 8 lyder således:

1. *Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance.*
2. *Ingen offentlig myndighed kan gøre indgreb i udøvelsen af denne ret, undtagen for så vidt det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til en nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres ret og frihed.*

Retten til familieliv i art. 8 beskytter familiens integritet. Under normale omstændigheder betyder dette retten til at leve sammen uden myndighedernes indblanding. Art. 8 beskytter således imod indgreb, hvorved familiens medlemmer adskilles, fx ved tvangsfjernelse eller tvangsbortadoption af børn, medmindre tungtvejende hensyn retfærdiggør indgrebet. Er samliv ikke længere muligt, for eksempel på grund af tvangsfjernelse af et barn, sikrer art. 8 retten til fortsat kontakt mellem familiens medlemmer, medmindre afskæring heraf undtagelsesvis kan retfærdiggøres i barnets interesser.⁶⁴ Dette betyder, at en afgørelse om adoption uden samtykke som udgangspunkt vil være en krænkelse af forældrenes ret til familieliv.

Når der bliver foretaget et indgreb i retten til familieliv, skal indgrebet være nødvendigt og have hjemmel i lov, jf. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention art. 8, stk. 2. Denne nødvendighedsbetragtning kan anvendes, når det skal vurderes, hvorvidt reglerne om videreført anbringelse eller reglerne om adoption uden samtykke skal anvendes. Det kan diskuteres, om det er nødvendigt at anvende adoptionslovens § 9, stk. 4 om adoption uden samtykke som følge af tilknytningen til plejefamilien, når der i servicelovens § 68 a om videreført anbringelse, allerede er en bestemmelse, der kan sikre kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst på baggrund af tilknytningen, og hvor retsvirkningerne er knap så indgribende i familiens liv. Som sagt er retsvirkningerne ved de to bestemmelser meget forskellige, men både adoption uden samtykke og videreført anbringelse er to indgribende foranstaltninger, dog er de indgribende på hver sin måde. Servicelovens § 68 a om videreført anbringelse kan ses som en mere lempelig foranstaltning i forhold til adoptionslovens § 9, stk. 4 om adoption uden samtykke på baggrund af

⁶⁴ Rytter, Jens Elo, Individet grundlæggende rettigheder, 2. udgave, 2016, s. 212

tilknytningen til plejefamilien, netop på grund af retsvirkningerne. Derfor er det vigtigt, at det vurderes, om det valgte indgreb er nødvendigt i forhold til sagens omstændigheder. Spørgsmålet omkring nødvendigheden af adoption uden samtykke set i forhold til bestemmelsen om videreført anbringelse er blevet diskuteret i praksis.

I afgørelsen TFA2013.505 var 12-årige D blevet anbragt i plejefamilie, da hun var 1 døgn gammel. Hun var velfungerende i plejefamilien, som ønskede at adoptere hende. Hendes biologiske far gav samtykke til adoptionen, mens moren modsatte sig denne. D havde ikke haft samvær med sin mor siden 2007, og hun ønskede ingen kontakt til moren, der led af paranoid skizofreni og boede på et forsorgshjem. Adoption uden samtykke blev tilladt.

I landsretten gjorde appellanten gældende: *"at det objektivt set ikke er i barnets tarv at gennemføre en tvangsmæssig adoption. Det må lægges til grund, at servicelovens regler tilgodeser hovedparten af de anbragte børn og unges behov. Det er appellantens opfattelse, at dette dokumenterer, at der ikke ud fra en generel betragtning er noget behov for at foranstalte tvangsadoption af D, da hendes trivsel og sundhed og udvikling er sikret gennem servicelovens regler."*⁶⁵

Med dette argument understreger appellanten, at servicelovens regler om videreført anbringelse i de fleste tilfælde kan dække børn og unges behov for kontinuitet og stabilitet, og at adoption uden samtykke i visse situationer ikke kan ses som nødvendig.

Endvidere påpegede appellanten: *"Det gøres videre gældende ud fra en generel betragtning, at FN's børnekonvention artikel 9, stk. 1 forlanger at "Deltagerstaterne skal sikre, at barnet ikke adskilles fra sine forældre mod deres vilje, undtagen når kompetente myndigheder, hvis afgørelser undergivet retlig prøvelse, i overensstemmelse med gældende lov og praksis bestemmer, at en sådan adskillelse er nødvendig af hensyn til barnets tarv". Det gøres navnlig gældende, at denne adskillelse ikke i nærværende sag er nødvendig af hensyn til barnets tarv."*⁶⁶

Dernæst påpeger appellanten: *"At tvangsadoption udgør et yderst alvorligt indgreb i Menneskerettighedskonventionen artikel 8, der beskytter retten til familieliv, idet alle faktiske og retlige bånd mellem barnets og dets biologiske forældre uigenkaldeligt afskæres. [...] Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har ved flere lejligheder anført, at tvangsadoption er en meget alvorlig og indgribende foranstaltning, som kun kan foretages af Staten i helt undtagelsesvisse tilfælde [...]."*⁶⁷

⁶⁵ TFA2013.505 ØLD, s. 4

⁶⁶ TFA2013.505 ØLD, s. 4-5

⁶⁷ TFA2013.505 ØLD s. 5

Appellanten tager problematikken op omkring anvendelsen af adoptionslovens regler om adoption uden samtykke, når der i servicelovens regler allerede er en bestemmelse, der kan sikre barnet kontinuitet og stabilitet i opvæksten. Appellanten mener ikke, at det er nødvendigt at iværksætte en adoption uden samtykke, da en videreført anbringelse efter servicelovens § 68 a er tilstrækkelig til at sikre barnets behov for kontinuitet og stabilitet. Derfor kan det diskuteres om betingelsen i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention art. 8, stk. 2 om nødvendighed er opfyldt, når der træffes afgørelse om en adoption uden samtykke, hvor servicelovens regler om videreført anbringelse kan sikre barnets behov for kontinuitet og stabilitet, og også sikre at tilknytningen til plejefamilien ikke bliver brudt.

I den tidligere nævnte dom afsagt af Østre Landsret den 10. april 2015 blev det i relation til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention art. 8 bemærket, at Menneskerettighedsdomstolen i en dom af 31. maj 2011 har fastslået, at tvangsadoption ikke er i strid med art. 8 under forudsætning af, at der foreligger ganske særlige omstændigheder. Det blev i dommen anført:

*"The child's interest comprises two limbs. On the one hand, it dictates that the child's ties with its family must be maintained, except in cases where the family has proved particularly unfit. It follows that family ties may only be severed in very exceptional circumstances and that everything must be done to preserve personal relations and, if and when appropriate, to 'rebuild' the family. On the other hand, it is clearly also in the child's interest to ensure its development in a sound environment, and a parent cannot be entitled under Article 8 to have such measures taken as would harm the child's health and development."*⁶⁸

Afgørelsen bliver af landsretten begrundet med, at der i sagen foreligger *sådanne særlige omstændigheder*, at adoptionen uden samtykke ikke udgør en krænkelse af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 8. Det fremgår dog ikke af afgørelsen, hvad disse særlige omstændigheder indebærer, hvilket gør begrundelsen for, hvorfor afgørelsen ikke er en krænkelse af art. 8 tynd. Det er derfor ikke nemt at gennemskue, hvornår der så kan foreligge en krænkelse af art. 8, når det ikke det bliver afklaret, hvad disse særlige omstændigheder kan omfatte. Det bliver dog i dommen anført, at hensynet til familien og bevarelsen af familierelationen, ikke må tillægges større betydning end hensynet til barnets bedste. Derfor må det forudsættes, at nødvendighedsbetragtningen kun skal finde anvendelse i forhold til barnets behov, og ikke forældrenes behov.

⁶⁸ R. and H. v. The United Kingdom, application no. 35348/06, af 31/05/2011, præmis 73 – Citat fra N and S v. Switzerland, 2010, præmis 136

I anbringelsessager er der sjældent tvivl om, at indgrebet er sket med hjemmel i en national lov, og at det er sket til varetagelse af hensyn, der er omfattet af opregningen i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention art. 8, stk. 2, nemlig typisk hensyn til at beskytte *sundheden eller sædeligheden* eller for at beskytte *andres rettigheder og friheder*. Kernepunktet i vurderingen af, om en videreført anbringelse og en adoption uden samtykke udgør en krænkelse af art. 8, er således proportionalitetsvurderingen af indgrebet, hvori nødvendigheden, forholdsmæssigheden og egnethed indgår som vigtige krav.⁶⁹

7.2 Proportionalitetsprincippet

Det følger af proportionalitetsprincippet, at der skal være et rimeligt forhold mellem mål og midler. I almindelighed tales der om at proportionalitetsprincippet indeholder tre krav: foranstaltningen skal være *nødvendig*, den skal være *forholdsmæssig* og den skal være *egnet* til at opnå formålet.⁷⁰ Proportionalitetsvurderingen indebærer en afvejning af på den ene side forældrenes ret til familieliv med barnet, og på den anden side barnets ret til at blive beskyttet mod overgreb og lignende.⁷¹

I det ovenstående er kravet om nødvendighed af foranstaltningen blevet behandlet. Herefter kan det konkluderes, at det er tvivlsomt, om det kan være nødvendigt at bortadoptere et barn uden samtykke, når der i servicelovens § 68 a er bestemmelsen om videreført anbringelse, der ligesom adoptionslovens regler om adoption uden samtykke, har til formål at skabe større kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst. Det må dog have for øje, at muligheden for at skabe kontinuitet og stabilitet er større gennem en adoption, da der ved videreført anbringelse er mulighed for hjemgivelse eller genanbringelse, hvis der foreligger væsentlig ændret forhold. Dette kan for eksempel foreligge ved plejeforældrenes skilsmisse, hvis plejeforældre opsiger plejeforholdet, eller de bliver opsagt af kommunen. Der er selvfølgelig også risiko for, at forhold kan ændres hos plejeforældrene, som har adopteret barnet, men her er barnet dog beskyttet af forældreansvarslovens regler om samvær, bopæl og forældremyndighed.

Det kan diskuteres om valget af at anvende bestemmelsen om adoption uden samtykke er forholdsmæssig, når der skal træffes en afgørelse som skal sikre kontinuitet og stabilitet i et barns opvækst, når serviceloven allerede indeholder en bestemmelse, som kan bidrage til at opfylde disse forhold hos et barn, samtidig med at barnet kan bevare kontakten til dets biologiske

⁶⁹ Bilag 1 til Betænkning om retssikkerhed i anbringelsessager, Notat om visse menneskeretlige problemstillinger i forbindelse med permanente anbringelser af børn uden for hjemmet

⁷⁰ Andersen, Jon, Socialforvaltningsret, 5. udgave, Nyt Juridisk Forlag, 2013, s. 137

⁷¹ Bilag 1 til Betænkning om retssikkerhed i anbringelsessager, Notat om visse menneskeretlige problemstillinger i forbindelse med permanente anbringelser af børn uden for hjemmet

forældre. Det må på den baggrund konstateres, at forældrenes chance for at forbedre deres situation, og på sigt blive en positiv del af barnets liv, stort set udelukkes ved anvendelse af reglerne om adoption uden samtykke. Som sagt er det kun i helt særlige tilfælde, at forældrene efter adoption kan få fastsat samvær med deres barn, jf. forældreansvarslovens § 20 a. Dette kan have stor betydning både for forældrene og for barnet, men der må i hver enkelt situation tages højde for, hvad der er bedst for barnet. I forbindelse med en adoption skal barnets behov for kontinuitet og stabilitet ikke nedprioriteres i forhold til forældrenes mulighed for på sigt at kunne genoptage kontakten til barnet. I adoptionslovens § 9, stk. 4 har tilknytningen til plejeforældre afgørende betydning, hvilket må vurderes at have større betydning end hensynet til forældrene.

Det er væsentligt, at når der skal træffes en afgørelse efter enten servicelovens § 68 a eller adoptionslovens § 9, stk. 4, at foranstaltningen er egnet til at opnå det ønskede mål. Formålet med bestemmelserne er som sagt at opnå stabilitet og kontinuitet i barnets opvækst, og det er vigtigt, at foranstaltningen er for barnets bedste. Barnets bedste er et forhold der både er nævnt i servicelovens § 68 a og adoptionslovens § 9, og som understreger, at der ikke kan gennemføres foranstaltninger, som vil være til skade for barnet. Hvis foranstaltningen er uegnet til at opfylde formålet eller går imod, hvad der er bedst for barnet, vil foranstaltningen være retsstridig.

Som følge af proportionalitetsprincippet skal en adoption uden samtykke stå i rimeligt forhold til det ønskede mål. Dette betyder, at hvis det er muligt at opnå det ønskede mål med en lempeligere foranstaltning, for eksempel videreført anbringelse, skal bestemmelsen om adoption uden samtykke ikke anvendes. Det følger blandt andet af international forskning, at adopteret børn er sikret den største stabilitet og bedste udvikling⁷², hvilket er en god begrundelse for at anvende bestemmelsen om adoption uden samtykke, men som sagt er det ikke ensbetydende med, at foranstaltningen er bedst egnet til at opnå det ønskede mål, og det er heller ikke givet at bestemmelsen er bedst for barnet. Selvom en videreført anbringelse eller en adoption uden samtykke er egnet til at opfylde formålet med kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst, er det ikke ensbetydende med, at foranstaltning er for barnets bedste. Derfor er det vigtigt, at når det skal vurderes, hvilken bestemmelsen en sag skal afgøres efter, at disse to betragtninger om egnethed og hvad der er bedst for barnet holdes op imod hinanden.

På den baggrund må det vurderes, at hvis betingelserne i adoptionslovens § 9, stk. 4 er opfyldt, vil barnets behov for stabilitet og kontinuitet være bedre dækket gennem en adoption uden samtykke, og det vil i langt de fleste tilfælde være til barnets bedste, frem for at benytte

⁷² LF nr. 105 af 28.01.09, Almindelige bemærkninger, pkt. 1.1.1

servicelovens bestemmelse om videreført anbringelse. Dog er det stadig vigtigt at holde egnethedsbetragtningen op i mod om foranstaltningen er til barnets bedste.

På baggrund af ovenstående kan det konkluderes, at når det skal vurderes om adoption uden samtykke skal finde anvendelse frem for videreført anbringelse eller omvendt, er det vigtigt at foretage en proportionalitetsbetragtning, specielt i forhold til om foranstaltningen er egnet til at opnå det ønskede mål. Endvidere er det vigtigt at der tages højde for, hvad der er bedst for barnet, for selv en adoption uden samtykke er bedst egnet til at opnå den ønskede stabilitet og kontinuitet i barnets opvækst, er det ikke ensbetydende med, at en adoption er til barnets bedste. Formålet med både en videreført anbringelse og en adoption uden samtykke er at skabe kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst, og hovedvægten lægger i begge bestemmelser på tilknytningen til anbringelsesstedet. Dog er det vigtigt at holde for øje, at betingelserne for at gennemføre en adoption uden samtykke er skærpet i forhold til en videreført anbringelse, og endvidere er retsvirkningerne også langt mere vidtgående ved en adoption uden samtykke.

8 Konklusion

Formålet med dette speciale har været at redegøre for, hvorledes reglerne omkring adoption uden samtykke er blevet lempet gennem tiden. Endvidere skulle der redegøres for indholdet af både adoptionslovens § 9, stk. 4 om adoption uden samtykke på baggrund af tilknytningen og servicelovens § 68 a om videreført anbringelse. Til sidst skulle det analyseres og diskuteres hvori forskellen mellem de to bestemmelser består, når det vurderes at et anbragt barn har opnået en særlig tilknytning til plejefamilien.

Reglerne omkring adoption uden samtykke blev første gang lempet i 2009 ved at der blev tilføjet to nye stykker til bestemmelsen. Adoptionslovens nye § 9, stk. 3 gjorde det muligt tvangsmæssigt at gennemføre en adoption af et barn under 1 år, hvis det var godtgjort, at forældrene varigt ville være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet og heller ikke ville være i stand til at spille en positiv rolle for barnet i forbindelse med samvær. Endvidere blev det efter adoptionslovens § 9, stk. 4 muligt, at tvangsbortadoptere et barn, der havde været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år, og hvor det var godtgjort, at forældrene varigt ville være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet.

Efter lempelsen af reglerne om adoption uden samtykke i 2009, håbede lovgiver på, at bestemmelsen ville blive anvendt oftere i praksis, for derved at skabe større stabilitet og kontinuitet i barnets opvækst. De nye regler skulle især være et alternativ til langvarige og permanente anbringelser. Dette var dog ikke tilfældet. Antallet af adoptioner uden samtykke steg ikke som ønsket, og derfor besluttede lovgiver igen i 2015 at lempe reglerne yderligere på området.

Ved lovændringen i 2015 blev ordlyden af både adoptionslovens § 9, stk. 3 og 4 ændret. Det blev nu muligt efter stk. 3, at gennemføre en adoption uden samtykke, hvis betingelserne for anbringelse af barnet uden for hjemmet i servicelovens § 58, stk. 1, nr. 1 eller 2 er opfyldt og det er sandsynliggjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet, og at adoptionen af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst vil være bedst for barnet. Når et barn er anbragt uden for hjemmet i en plejefamilie og betingelserne for anbringelse af barnet uden for hjemmet i servicelovens § 58, stk. 1 er opfyldt, blev det for plejeforældrene efter stk. 4 muligt at adoptere barnet, hvis barnets tilknytning til plejefamilien har antaget en sådan karakter, at det vil være skadeligt for barnet at bryde denne tilknytning, navnlig under hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst og til barnets relation til sine forældre.

En væsentlig ændring fra loven fra 2009 til loven fra 2015 er, at det ikke længere skal være godtgjort, at forældrene varigt er ude af stand til at varetage omsorgen for barnet. Det skal nu kun være sandsynliggjort, at den manglende forældreevne er varig. Herved gives der et større rum til at foretage en konkret og individuel prognosevurdering af, om det er sandsynligt at forældrene, inden for det tidsrum, der udgør barnets opvækst, vil være i stand til at varetage omsorgen.

En anden væsentlig ændring findes i adoptionslovens § 9, stk. 4, da det nu er muligt at tvangsbortadoptere et barn på baggrund af dets særlige tilknytning til plejefamilien. Dog skal betingelserne efter servicelovens § 58, stk. 1, nr. 1 eller 2 også være opfyldt, hvilket vil sige, at der skal være en åbenbar risiko for, at barnets sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af forhold der kan tilegnes forældrene.

Ved vurderingen af barnets tilknytning til plejefamilien, er det også vigtigt, at barnets tilknytning til de biologiske forældre indgår. Det udelukker ikke gennemførelsen af en adoption uden samtykke, at de biologiske forældre har haft samvær med barnet, hvis bare tilknytningen til plejefamilien er stærkere end til den biologiske familie. Dog er det ikke muligt at gennemføre en adoption, hvis barnet har et nært og stabilt forhold til sine biologiske forældre.

I tæt tilknytning til adoptionslovens § 9 stk. 4, blev der ved en lovændring af serviceloven i 2009 indsat en ny bestemmelse, § 68 a, der gjorde det muligt, for et barn, som har været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år, fortsat at være anbragt uden for hjemmet i en videreført anbringelse, hvis barnet har opnået en så stærk tilknytning til anbringelsesstedet, at det på kortere eller længere sigt må antages at være af væsentlig betydning for barnets bedste at forblive på anbringelsesstedet. Dette betyder, at den videreførte anbringelse er uden tidsbegrænsning, så barnet derved opnår større stabilitet og kontinuitet i anbringelsen.

Kravet til tilknytningen er i adoptionslovens § 9, stk. 4 strengere end i servicelovens § 68 a. For at en adoption uden samtykke kan gennemføres, skal det være direkte skadeligt for barnet at bryde tilknytningen til forældrene. Hvorimod kravet til tilknytningen i servicelovens § 68 a er lempeligere, da tilknytningen her skal være så stærk, at det på kortere eller længere sigt må antages at være af væsentlig betydning for barnets bedste at blive på anbringelsesstedet.

Selvom bestemmelserne har lignende materielle kriterier, er retsvirkningerne af bestemmelserne vidt forskellige. Ved gennemførelse af en adoption sker der et fuldt familieskifte, hvilket betyder, at alle juridiske forhold som de biologiske forældre har i forhold til barnet, overgår til plejeforældrene. Dette betyder, at barnet ikke længere vil arve sine biologiske forældre, men sine plejeforældre og forældremyndigheden overgår ligeledes til plejeforældrene. Dette sker ikke ved

gennemførelsen af en videreført anbringelse. Her beholder de biologiske forældre forældremyndigheden, og barnet vil også stadig arve disse. Ved en videreført anbringelse er der også risiko for, at barnet på et tidspunkt kan blive hjemgivet, hvis der foreligger væsentligt ændrede forhold hos plejefamilien. Dette er ikke en risiko ved adoption, da adoption gælder for evigt.

Da bestemmelserne om adoption uden samtykke og videreført anbringelse begge indeholder betingelser om, at der skal være en speciel tilknytning til plejefamilien, kan det på denne baggrund skabe en vis tvivl, om det er muligt at anvende begge bestemmelser på den samme sag, hvis de materielle kriterier for begge bestemmelser er opfyldte. Som nævnt ovenfor skal betingelserne for anbringelse af et barn uden for hjemmet i servicelovens § 58, stk. 1, nr. 1 og 2 være opfyldt, før det er muligt at gennemføre en adoption uden samtykke. For at kunne undersøge, om begge bestemmelser kan anvendes samtidig, må udgangspunktet være, at barnet i forhold til servicelovens § 68 a skal være anbragt efter servicelovens § 58, stk. 1, nr. 1 og 2, da dette betyder, at både de materielle betingelser efter både adoptionslovens § 9, stk. 4 og servicelovens § 68 a er opfyldte og forholdene er ens. Det vil sige, at er anbringelsesgrundlaget et andet end servicelovens § 58, stk. 1 nr. 1 og 2 ved en videreført anbringelse, er det ikke relevant at sammenholde den med adoptionslovens § 9, stk. 4.

Som udgangspunkt er forskellen ordlyden af de to bestemmelser, når det omhandler tilknytningen til plejefamilien. For at en videreført anbringelse kan gennemføres, skal barnet have opnået en så stærk tilknytning til anbringelsesstedet, at det på kortere eller længere sigt må antages at være af væsentlig betydning for barnets bedste at forblive på anbringelsesstedet. Hvorimod barnets tilknytning ved en adoption uden samtykke skal have antaget en sådan karakter, at det vil være skadeligt for barnet at bryde denne, navnlig under hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst og til barnets relation til sine forældre.

Det bliver flere steder pointeret, at kravet til tilknytningen ved en adoption uden samtykke er skærpet i forhold til reglerne om videreført anbringelse. Dette kan virke tvivlsomt, når der ses på begrundelserne i afgørelsen TFA2011.91/1V om videreført anbringelse holdt oppe i mod Østre landsrets dom afsagt den 10. april 2015 om adoption uden samtykke, da begrundelsen for afgørelsen om den videreførte anbringelse er langt mere uddybende i forhold til den specielle tilknytning, som barnet har opnået til plejefamilien. Dette kunne på sin vis begrunde, at der ikke er den store forskel, når det kommer til vurderingen af tilknytningen i de to bestemmelser.

Endvidere er det vigtigt, når der skal træffes afgørelse enten efter den ene eller den anden bestemmelse, at se på bestemmelsens egnethed i forhold til proportionalitetsvurderingen. Det er

vigtigt, at det er den bestemmelse, som er bedst egnet til at opnå det ønskede mål, der bliver anvendt. Dette skal dog holdes op imod barnets bedste, som er et vigtigt kriterium, når der skal træffes foranstaltninger over for børn. Det er ikke ensbetydende med, at den afgørelse der er bedst egnet til at opnå det ønskede mål, også er det bedste for barnet.

I forbindelse med om der foreligger en gråzone mellem bestemmelserne, det vil sige et område, som ingen af bestemmelserne dækker, forefindes der ikke en sådan på baggrund af dette speciale. Dette betyder dog ikke, at andre eventuelt ville kunne finde en sådan gråzone.

Til sidst kan man undre sig over, at lovgiver ved lovændringen af adoptionsloven i 2015 ikke tog højde for, at der allerede eksisterede en bestemmelse, hvis formål var at opnå stabilitet og kontinuitet i barnets opvækst på baggrund af den specielle tilknytning til plejefamilien. Dette kan skabe tvivl ved anvendelsen af bestemmelserne, når det ikke er blevet tydeliggjort, hvori forskellen omhandlende tilknytningen foreligger. Formålet med dette speciale var netop, at gøre forskellen mellem disse bestemmelser tydeligere og derved mindske tvivlen om anvendelsen af disse.

9 Abstract

Both in 2009 and in 2015, the rules on adoption without consent was eased. The purpose of the amendment was to make the provisions about adoption without consent, see Adoption Act § 9, easier to use. A study showed that social workers was cautious about using the provisions, and there was a need for a change of attitude on the area.

Also in 2009, the rules on continued placement, see Act on Social Services § 68 a, was passed. There is a connection between the rules on adoption without consent and the rules on continued placement, in the way that the substantive conditions are similar. It applies for both provisions, that there must be a strong attachment to the foster family as a condition for using the provisions. In the light of the connection between the provisions, the purpose of this thesis was to answer the following research question:

How are the rules on adoption without consent eased? What content does Adoption Act § 9, 4th section and Act on Social Services § 68 a have, and what is the difference between the two provisions when it is decided that a child placed in care has gained a special attachment to the foster family?

In the process of answering the research question, the thesis is based on the use of legal dogmatic method. In the analysis of the Adoption Act § 9, 4th section, the legislative history of amendments was used to describe the development of the provision. To contribute to the interpretation and application of the Adoption Act § 9, 4th section, the Act on Social Services § 68 a was used, because both provisions contains a conditions regarding the attachment to the foster family.

Other sources of law was used since it is relevant to gain an understanding of the rules. Case law was used to understand how the provisions are used in practice. It is important to notice, that there is not any new case law based on the new provisions in the Adoption Act § 9, which is a small problem, but the old case law can still be used as an inspiration to how the new provisions will be used in practice. It is especially the arguments, which the reasons for the decisions are based on that were emphasized. Furthermore, the provisions on adoption without consent and continued placement are not used often in practice and therefore case law could not alone give a comprehensive picture of the use of the provisions.

Based on the information and knowledge gained through the preparation of this thesis it can be concluded, that the difference between the attachment in the rules about adoption without consent and continued placement can be hard to define. Of course, the wording of the provisions are different, and it is known that the terms of the special attachment in the rules about adoption without consent are increased compared to continued placement.

However, case law gives a different impression. In this thesis, the arguments of two judgement on the attachment were compared, and the result was, that it can be difficult to see the difference between the rules when the attachment is evaluated, because the arguments are alike.

It is also important to use the principle of proportionality when it has to be decided which provision are more suitable to gain the wanted purpose. However, it should be weighed against the best interests of the child.

10 Litteraturliste

Retskilder

LBK nr. 1284 af 17/11/2015, Lov om social service (serviceloven)

LBK nr. 1084 af 07/10/2014, Adoptionsloven

LBK nr. 1821 af 23/12/2015, Adoptionsloven

LBK nr. 1820 af 23/12/2015, Forældreansvarsloven

LBK nr. 1815 af 23/12/2015, Lov om børns forsørgelse

LF nr. 121 af 28/01/2015, Forslag til lov om ændring af adoptionsloven, lov om social service, forældreansvarsloven og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område

LF nr. 116 af 28/01/2009, Forslag til om ændring af lov om social service

LF nr. 105 af 28/01/2009, Forslag til lov om ændring af adoptionsloven og forskellige andre love

Europæiske konventioner

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Konventionen om barnets rettigheder, BKI nr. 6 af den 16/01/1992 (Børnekonventionen FN)

Forarbejder

Almindelige bemærkninger til LF nr. 121 af den 28/01/15

Almindelige bemærkninger til LF nr. 105 af 28/01/2009

Almindelige bemærkninger til LF nr. 116 af 28/01/2009

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser til LF nr. 121 af den 28/01/2015

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser til LF nr. 105 af den 28/01/2009

Praksis

Ankestyrelsens principafgørelse O-99-96

Ankestyrelsens principafgørelse 142-12

Ankestyrelsens principafgørelse 83-10

Ankestyrelsens principafgørelse 128-10

Ankestyrelsens principafgørelse 22-15

TFA2011.91/1V

TFA2013.505

TFA2013.570

TFA2013.582

TFA2014.157

Østre Landsrets dom afsagt den 10. april (utrykt), dom nr. B-3915-13, 2. afdeling

R. and H. v. The United Kingdom, application no. 35348/06, af 31/05/2011

Vejledninger

VEJ nr. 11365 af 30/12/2015, Vejledning om frigivelse af børn til national adoption

VEJ nr. 9007 af 07/01/2014, Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier (vejledning nr. 3 til serviceloven)

Adoption uden samtykke – et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere, Socialstyrelsen, oktober 2015

Betænkninger

Betænkning om retssikkerhed i anbringelsessager, betænkning nr. 1463, Socialministeriet 2005

Undersøgelser

Ankestyrelsens undersøgelse af adoption uden samtykke, juni 2011

Litteratur

Andersen, Jon, Socialforvaltningsret, 5. udgave, Nyt juridisk forlag, 2013

Rytter, Jens Elo, Individets grundlæggende rettigheder, 2. udgave, Karnov Group Denmark, 2016

Artikler

Adolphsen, Caroline, Tvangsadoption af anbragte børn, Ugeskrift for retsvæsen, U.2015B.450

Munksgaard, Pia Glud, Flere børn skal kunne bortadopteres med tvang, dr.dk/politik, 09.10.2014

Quass, Lisbeth, Regeringen vil gøre det lettere at bortadoptere børn med tvang, dr.dk/nyheder, 16.03.201

Diverse

Endeligt svar på spørgsmål nr. 22 til LF nr. 121 af 28/01/2015, Forslag til lov om ændring af adoptionsloven, lov om social service, forældreansvarsloven og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, 18. marts 2015